

Poštnina plačana v gotovini

Razori

April

1935/1936

List za odraslo mladino

MAKSIM
SEDEJ :

Velikonočna
procesija

B L E D

ponos Slovenije. Od narave nam je dan ta občudovanja vreden kraj. Na sliki vidite blejsko jezero in v sredini jezera otok, na njem pa cerkvice. Vsak izletnik se da prepeljati s čolnom do otoka, nato pa stopa po 52 stopnjicah do cerkvice, od koder je krassen pogled na jezero in njega obrežje,

ki je vse naokoli posejano s krasnimi vilami, hoteli za tujce, kopališči, nad njim pa se dvigajo vrhovi gora in v osadju njih kratj Triglav. V poletnem času je tu polno letoviščarjev iz domovine in med njimi pa tudi mnogo inozemcev raznih narodov, ki iščejo počitka v zdravi naravi, v vodi ali s čolnom po jezeru, emes pa slišijo zvonček, ki poje svojo pesem dan na dan.

V S E B I N A

Petkovšek Anton: Razgovor 255. — Oskar Hudales: Ugrabljeni Bogovi 256. Rojce Vlado: Čebele roje 261. — Pavel Kunaver: Na izletih 265. — Jože Župančič: Ponoviče danes in nekdanj 267. — Joža Herfort: Rod orlov 270. Viktor Pirnat: Med Krko in Savo 274. — Jos. Brinar: Pavliha in njegove vesele pustolovščine 277. — Zavrl Albin: Skozi Sueški prekop in Rdeče morje 280. MLADINA PIŠE: Tori Ljubo: Skrito okence moje mladosti 283; Firm Vladimir: Spomin na Trebušnika; Kritični pretres „Razorov“ 284. GOSPODINJSTVO 285.

UREDNIKOVO PISMO

Stiny Franjo in Borštnik Marjan: Pride v eni izmed prihodnjih števil. — **Kuntarič Ivan:** Prekrvava je tvoja žrtica o razbojnikih. Mogoče je tudi, da je zgodnica resnična, toda ti bi jo moral omiliti izrazno in vsebinsko, ker je preveč odsekanih glav. Pošlji še kaj! — **Klančnik Frida:** Kar si poslala, je iz šolskega dela; tudi to priobčujemo „Razori“. Pa kako si napisala? Res nisem mogel marsikatero besedo razvozlati. Ne pači rokopisa! Če boš pozneje kakršnokoli prošnjo tako napisala, bo šla v koš, in ostala boš praznih rok. — **Lesjak Ferdo:** Celostransko risbo: Je predrag kliše. Izračunaj sam, če je kvadratni centimeter 80 para! In to v vsaki številki!

Iz uprave. Nujno prosimo za poravnavo zaostale naročnine!

„Razori“ izhajajo desetkrat na leto v šolskih mesecih in veljajo na leto 30.— Din, za pol leta 15.— Din, za četrt leta 7.50 Din. Posamezna številka stane 3.— Din. — List izdaja »Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani«, zanjo odgovarja Maks Hočevnar, ravnatelj meščanske šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, ravnatelj meščanske šole na Rakeku. — Za uredništvo odgovoren Drago Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. — Vse dopise pošiljajte na naslov: Uredništvo »RAZOROV«, Rakek. — Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.

RAZORI

IV. LETNIK

1936 - APRIL

PETKOVŠEK ANTON:

RAZGOVOR

TROBENTICA:

*Kam, metuljček, si v sončni dan
namenjen,
mar na črešnjevo cvetje poslušat
ptičje petje,
mar popek nageljna tolažit, ki po-
beša se ovenjen
od sladkega vonja rdečih cvetov,
mar v gozd razpenjaš krila v sve-
tišče bogov?
Kam jadraš svež, kot poln bi bil
trofej,
tako, kot da je tvoje življenje brez
mej?*

BLED. Župna cerkev z gradom.

METULJČEK:

*Jaz letim. Letim v širokem pomenu besede
tja, kamor me sapa zanese, ne mislim in ne zrem
ko v nov dan življenja spem.
Ako drevo zastavi mi pot, poiščem si jo drugod.
Ne vprašam se, kaj danes, kaj jutri, kam prinese me pot;
v silne se vdajam vonjave,
plesoč, zroč z nasmehom na cvetoče planjave.
Ali povem ti, da ni vse rožno, kot bi mislil.
Ko mrak se na zemljo, pošasten, prikrade
in mesec zasveti na zemeljsko plan,
me zla slutnja objame,
videč, kako seda na cvetje črn vran.
Pa zbogom!
Zaplul bom kot vedno, zdaj sem, zdaj tja,
v tistem veselju, ki se mu ne pozna,
da čaka ga kedaj čaša grenkega zla.*

OSKAR HUDALES: GRABLJENI BOGOVI.

ILUSTRIRAL: F.S. STIPLOVŠEK.

8. MAŠČEVANJE BOGOV.

(Nadaljevanje.)

Dopoldne tretjega dne po tem dogodku je Parker ponovno velel ustaviti. Ko smo se izkrcali na širokem produ, je pozval Peng-Lija, Jusufa in mene k sebi ter rekel:

»Na cilju smo! Tu nekje se mora nahajati vas, v kateri je kapitan van Boven videl kipce malikov, ki jih iščemo. Mislim, da se z ozirom na črtež, ki mi ga je dal s seboj, nisem zmotil. Poglejte!«

Razgrnil je pred nami velik črtež, ki je po množici znakov bil videti precej natančen.

»Ta dva križca, ki ju vidite načrtana sredi rečnega toka, pomenita oni-le dve skali sredi vode. Puščica, ki kaže od teh dveh točk proti severozahodu, pomeni smer, v kateri se mora videti stožčast, samotni hrib z golim, skalnatim vrhom. No, če se ozremo v to smer, zapazimo resnično tak hrib. Tja se moramo napotiti. Ali ga vidite?«

Pogledali smo v nakazano smer in v daljavi kakih dvajsetih kilometrov res ugledali tako goro. Parker jo je kar na mestu krstil z imenom Goli stožec. Ko smo ugotovili še nekatere podrobnosti, ki so bile zaznamovane na karti, nismo več dvomili, da se nahajamo na pravem mestu. Parker je bil tega dejstva neobičajno vesel. Na njegovo povelje smo si pri kosilu privoščili vse dobrrote, ki jih je skrivala naša zaloga hrane. Dal je celo odpreti zabojček, za katerega vse dotlej nismo vedeli, kaj vsebuje. Na naše splošno presenečenje je pričel iz njega vleči steklenice izbornega španskega vina. Pijača nam je razvezala jezike. Najbolj zgovoren je bil Parker sam. Tako dobre volje še ni bil, odkar sem ga poznal.

»Stvar se je do sedaj kar dobro razvijala,« je rekel. »Sedaj nam ne ostane nič drugega, ko da prave bogove zamenjamo s ponarejenimi. Vem, da je to najtežji del našega podjetja, a ker se nam doslej še nič ni ponesrečilo, upam, da se nam tudi to ne bo.«

»In kak je vaš načrt, da to izvedemo, gospod Parker?« je vprašal Peng-Li.

Parker je nekoliko pomolčal, malo pomislil in rekel:

»Van Boven je na svojem potovanju videl te kipce, ko je prisostvoval nekemu plesu; Ponjabongi so se takrat vrteli krog njih. Ko je bil končan, je čarovnik odnesel kipce v svojo koč. Polkovnik na te kipce ni polagal velike važnosti, ker ni vedel, kaj za znanost v resnici pomenijo. Tudi oni človek, ki mi je v Mehiki pripovedoval o njih, jih je videl ob neki taki priliki, samo s to razliko, da je bil ujetnik Ponjabongov. Ko je zbežal, mu seveda niti v glavo ni padlo, da bi jih ukradel. Vesel je bil, da ga Ponjabongi niso za glavo skrajšali. Iz pripovedovanja obeh se da torej posneti, da jih hrani čarovnik v svoji koči. Po mojem mnenju bo najbolje, da ponoči naši Malajci obkolijo hišo, mi trije vderemo vanjo, pobijemo čarovnika in ...«

»Gospod Parker!« sem ga prekinil. »Za pobijanje sem osebno zelo malo vnet.«

»Zakaj pa ne?« se je široko začudil. »Eden črнец več ali manj na svetu in poleg tega še pragozdni divjak. Kje vidite v tem zločin?«

»Vem, vem!« mu je živahno segel v besedo Peng-Li. »Vam Američanom je to samo ob sebi umljivo, ker si tudi glede življenja svojih barvastih sodržavljanov ne delate mnogo preglavic. Pomisliti pa morate, da midva nisva Američana.«

Grdo ga je pogledal in naju zasmehljivo vprašal:

»No, če sta bolj pametna ko jaz, kako pa mislita to izpeljati? Sem res radoveden.«

Pograbila me je jeza, a sem se premagal in hladno rekel:

»Gospod Parker, meni res ni do tega, da bi se prepirali. Mislim, da bo bolje za nas in za vas, če stvar nekoliko trezneje prevdarimo. Jaz si ta podvig sledeče zamišljam: Na pot se odpravimo samo mi trije, vi, Peng-Li in jaz...«

»Zakaj pa Malajci ne?« me je prekinil Parker.

»Prvič, ker jih ne potrebujemo,« sem mu odvrnil, »in drugič, ker jim ne zaupam popolnoma. Med potjo sem namreč zapazil, da se Ponjabongov boje. Čim manj nas bo, z manjšim hrupom se bo vse izvršilo. Tudi ubijati nam ne bo treba nikogar, razen v skrajni sili. Če vam je prav, lahko takoj odrinemo.«

Parkerja ni bilo lahko pregovoriti za ta načrt. Dolgo smo se prerekali, da je slednjič pristal. Oborožili smo se s pištolami in to pot tudi s puškami. Parker je stlačil v torbo one ponarejene bogove. Peng-Liju pa je izročil v varstvo majhen, a močan reflektor.

»Električna luč je močno obrambno sredstvo,« je dejal. »To sem ugotovil pri najini zadnji pustolovščini.«

Poklical je Jusufa in mu rekel:

»Odslej ste vi poveljnik taborišča, dokler se pač mi trije ne vrnemo. Skrbite, da bo dotlej vse v redu. Štedite z zalogo hrane in se živite kolikor mogoče od lova. Tu v bližini je vsega dovolj, rib in divjačine. Orožje imate tudi. Če najdem pri povratku vse v redu, vas zato še posebe nagradim.«

Jusuf je prekrizal roke na prsih in se molče priklonil.

»No, pa pojdimo!« je dostavil Parker.

Posločili smo se in odšli. Ob slovesu sem pri naših veslačih opazil neko čudno razigranost. Čemu so bili tako dobre volje? Ker smo mi trije odšli? Morda je tudi Peng-Li nekaj zaslutil, kajti okrenil se je k Parkerju in meni ter zamrmral:

»Malajci mi niso nič kaj všeč. Ne vem, če ne nameravajo v naši odsotnosti kake hudobije.«

Parker je bil veliko bolj brezskrben.

»Ne razumem, kaj bi nam utegnili zagosti,« je rekel. »Zdi se mi, da jim vidva le premalo zaupata, saj so se do sedaj lepo obnašali. Poleg tega sem jim vse njihovo dosedanje delo tudi plačal za slučaj, da se mi trije ne vrnemo. Torej nimajo vzroka biti nevoljni.«

»Kaj?« sem se začudil. »Izplačali ste jih že? Gospod Parker, jaz bi te neumnosti ne naredil!«

»Veste kaj!« se je zadržal. »Vaših pridig sem že do grla sit.«

Požrl sem jezo, skomignil k rameni in rekel:

»Če je vam prav, je meni tudi.«

»All right!« je samozavestno odvrnil Parker.

Na tihem pa me je vseeno skrbelo, da bi nam Malajci ne napletli kake neprijetnosti. Dobro so vedeli, da je Parker bogat; vedeli so tudi kakega dragocenega plena se mislimo polastiti, ker jim je bil Jusuf vse to izblebečal. Poleg tega so imeli sedaj tudi orožje v rokah. Sicer pa je že samo to, kar smo imeli v čolnih, predstavljalo zanje veliko vrednost. Če so gojili kake tatinske, ali boljše rečeno roparske želje, so se lahko polastili obleke, čevljev, konserv, municije, steklenih biserov, orožja in čolnov samih. Končno se tudi na Jusufa ni bilo popolnoma zanesti. Kdo pa je vedel, če morda ni zmenjen z njimi.

Vznemirjenost pa sem zopet pomiril z mislijo, da morda le prečno gledam, kajti do sedaj se nad Malajci res nihče ne bi mogel pritoževati. Bili so mirni in vztrajni. Še pri najhujših naporih našega potovanja niso godrnjali ter vestno izpolnili vsako povelje. Moje nezaupanje se je najbrže porodilo samo iz zavesti, da smo daleč, strašno daleč od civiliziranega sveta. Blodili smo po nepoznanih krajih, v deželi, le redko naseljeni, a še ti prebivalci so bili ljudozrci in lovci na človeške glave.

Trije samotni ljudje smo stopali zmajuj takorekoč v žrelo. Zanesti se nismo mogli skoraj na nič drugega, ko na srečo. Ali nam bo toliko naklonjena, da odnesemo vsaj zdravo kožo?

Spoznal sem, da je bilo neumno, udajati se malodušnosti. Računati je pač bilo treba z dejstvi in čim hladneje bomo računali z njimi, tem manj bomo nepredvidni. Previdnost pa je v takih okoliščinah najlepša čednost.

Ves popoldan smo korakali po džungli, ne da bi kje opazili kakega človeka ali naselbino. Le divjačine je bilo povsod mnogo videti, posebno ptičev. Pravi paradiz za lovca. Mnogokrat nas je imelo, da bi streljali, a si nismo upali, da bi pokanje pušk ne izdalo naše navzočnosti.

Goli stožec, kakor je Parker imenoval hrib s skalnatim vrhom, se nam je že zelo približal. V dolini za njim bi se morala nahajati vas, domovanje skrivnostnih malikov, katerim so bili posvečeni vsi napor našega potovanja. Ob vznožju hriba smo sedli v gosto bambusovo grmovje, a tako, da smo imeli prost razgled po džungli. Zakurili smo majhen ogenj in si pogreli conserve. Ogenj smo takoj spet pogasili in pričeli jesti. Med jedjo je Peng-Li molče pokazal v džunglo.

Tam so stopali trije Ponjabongi v gosjem redu. Šli so skoraj vstric one poti, ki smo jo bili mi napravili. V levicah so nosili cevke za izstreljevanje strupenih pušic, v desnicah pa mrtve ptiče. Očividno so se vračali z lova.

»Ako zapazijo našo sled,« sem rekel, ko smo se potuhnili v gosto travo, »nas zavohajo in ne vem, če bomo gladko opravili z njimi.«

A nič takega se ni zgodilo. Lovci so zavili v ozko dolino na desno od Golega stožca. Parker je izvlekel van Bovenov črtež, gledal nekaj časa vanj, dvignil glavo in rekel:

»Točno! Po tej poti moramo iti tudi mi, da dospemo v vas. Sledimo jim!«

Počakali smo, da so nam izginili izpred oči, nato pa smo se dvignili in šli za njimi. V visoki travi ni bilo mogoče izgubiti njih sledi. Vodila je do velikega potoka in navzgor ob njem na nasprotno stran hriba.

Sonce je zašlo, ko smo obstali pri majhnem jezeru in sicer tam, kjer je iz jezera pritekel potok, ob katerem smo hodili. Utegnili smo še videti one tri lovce, ki smo jim sledili, kako so utonili v goščavo na nasprotni strani jezera. Tam je morala biti tudi vas, ki smo jo iskali. Iz gošče se je dvigal dim.

Postali smo nekoliko in še enkrat prevdarili ves naš načrt. V motni svetlobi zvezd smo hitro korakali vzdolž jezerskega obrežja proti vasi. Hoteli smo jo doseči še preden vziđe mesec, kar se nam je tudi posrečilo. Med jezerom in vasio je bil samo ozek pas gošče. Na obrežju smo zapazili nekaj čolnov, iztesanih iz drevesnih debel. Kolikor mogoče dobro smo se skrili in čakali mesečevega vzhoda. Sklenili smo tako dolgo ostati v skrivališču, da vaščani zaspe. Ko bi le čarovnikovo kočo hitro našli!

Priznati moram, da se me je polotil čuden nemir. Majhni ognji pred kočami, ljudje, ki so se kakor pošastne sence plazili v njih svitu, govorjenje in klici, tišina nočne džungle, vse to je čudno vplivalo na moje razpoloženje. Kakšno bo naslednji večer življenje v vasi Ponjabongov? Ali ne bodo morda nje prebivalci plesali divji bojni ples okrog naših krvavih glav? In končno — ali se mi je bilo treba spuščati v to negotovo pustolovščino?

Mislim, da so tudi Parkerja in Peng-Lija mučile iste skrbi. Čutil sem, kako sta se nemirno premaknila v skrivališču poleg mene.

Polagoma so glasovi v vasi zamrli. Ognji so ugašali drug za drugim. Končno je mrtva džungelska tišina zalila vso vas. Na vzhodu je počasi prilezel poln mesec na lesketajoči se nebesni svod. Naša ura je prišla.

Vas je kakor dinar dinarju sličila oni vasi, v kateri sva s Parkerjem pri-sostvovala plesu. Zdaj pa naj določimo katera kočja je čarovnikova!

Parker me je potegnil za suknjo in pomignil, naj mu slediva. Tiho in previdno, korak za korakom prisluškujoč, če se kje ne oglasi kaj sumljivega, smo obkrožili vas, gibajoč se v najglobljih sencah. Ko smo prišli na nasprotni konec vasi, je Parker molče pokazal na ozko stezo, ki je vodila dalje v goščo. Na obeh straneh steze so stali drogovi s človeškimi lobanjami. Kakor trije strahovi smo lezli po tem groznem drevoredu, oprezujoč pri vsakem koraku. Kmalu sem spoznal, kam naju je Parker vodil.

Sredi majhne jase je stala samotna kočja. Na prvi pogled se ni nič razlikovala od drugih stavb, le na njenem mostovžu smo opazili nekake kipe, izrezljane iz lesa, čudna znamenja in bobne. Dovolj dokazov, da smo bili na cilju. Pričeli smo igrati zadnje dejanje naše komedije.

Stopili smo tesno drug k drugemu in hlastno šepetali med seboj.

»Jaz splezam najprej na mostovž,« sem rekel. »Nato pomagam še vama navzgor. Puške pustimo spodaj.«

»Dobro!« je rekel Parker in glas mu je drhtel od razburjenja. »Naredimo kolikor mogoče hitro!«

»Pa nič šuma!« je svaril Peng-Li. »Vsaka najmanjša nerodnost nas lahko izda. Preden izginemo, imamo lahko vso vas na glavah in zbogom — bogovi.«

Na senčni strani hiše sem splezal na mostovž. Kot staremu mornarju mi to ni delalo težav. Tudi Peng-Li je bil kmalu za menoj. Parkerju sva oba pomagala in končno smo vsi trije stali na hodniku tesno drug pri drugem.

Tiho sem odgrnil zaveso, vstopil in prižgal luč. Prvo, kar sem ugledal, je bil starikav Ponjabong, ki je spal na preprogi sredi vseh mogočih ropotij. Bil je tetoviran po vsem telesu.

Počasi smo se plazili proti njemu. Naenkrat — strahovit ropot. Peng-Li je nekaj prevrgel. V hipu smo ugasnili luči. Čarovnik je rahlo kliknil in se dvignil.

»Prižgita!« sem siknil onima dvema, ki sta me takoj ubogala.

Planil sem k čarovniku. Od strahu je onemel. Smilil se mi je, ko sem mu z robcem zamašil usta. Držal sem ga kakor v kleščah. Parker in Peng-Li pa sta mu med tem trdno povezala roke in noge. Položili smo ga nazaj na ležišče.

Hlastno smo pričeli iskati. Peng-Lijevo pozornost je vzbudila neka vdolbina v steni. Stopil je k nji in odgrnil preprosto zaveso. V svetlobi naših luči je zaiskrilo tisoč isker. Iskani skrivnostni kipi so stali pred nami, bleščeč se v zlatu in dijamantih. Parker je pridušeno vzkliknil in planil k njim. S tresočimi rokami jih je zamenjal s ponarejenimi.

Še danes ne vem, ali je čarovnik to videl ali ne.

Naslednji hip smo že bili na mostovžu in poskakali na tla. Zgrabili smo za puške in za trenutek prisluhnili. Slišali nismo ničesar razen utripanja lastnih src.

Možgane mi je prešinila dobra misel. Tiho sem pozval tovariša, naj mi sledita. Obšli smo vas in se skozi grmovje priplazili do jezera. Hitro sem odvezal enega izmed čolnov. Tedaj sta Parker in Kitajec razumela kaj hočem. Stopili smo v čoln. Prijel sem za vesla in neslišno smo zdrknili po srebrni gladini.

Hodili smo vso noč do jutra. Ko smo bili prišli v primerno razdaljo od vasi, je Peng-Li prižgal reflektor. Služil nam je dobro, ker smo v njegovi luči kmalu našli pot, ki smo jo bili hodili pretekli dan.

Ob sončnem vzhodu smo se nekoliko oddahnili in kmalu nadaljevali pot. Stopili smo iz grmovja na breg.

No, kje pa sta čolna? Aha, nižje spodaj!

Ni jih! ... Morda višje ob reki. Tudi ne!

Za vraga! Saj bi vendar morala biti tu! Na produ so se še poznali sledovi taborskega ognja. Mrzel srh nas je spreletel.

»Bogovi so se maščevali!« je z votlim glasom rekel Peng-Li. Ne vem, ali je mislil resno, ali se je samo slabo pošalil.

Pokazal je v grmovje.

Tam je z zamašenimi usti, zvezan na rokah in nogah ležal — Jusuf. Sam samcat.

Kakor na povelje smo planili k njemu.

(Dalje.)

ČEBELE ROJE

Bilo je po kosilu. Žena je odšla v kuhinjo po gospodinjskih opravkih, otroka pa sta se preselila s svojo kramo in kričavostjo na vrt. V sobi sem ostal sam. Počasi sem se zleknil v naslonjaču in začel prelistovati dnevni časopis.

Tisto popoldne pa nisem imel miru. Komaj se me je lotila dremávica, pa se odpro vrata na stežaj in butnejo ob zid. Notri plane moj mlajši sin Andrejček in obstane ves zasopel in zaripel sredi sobe. Sprva ni iz njega besede. Samo z rokami maha in pohrkava. Končno se mu iztrga prav iz globine grla: »Čebele roje...!«

Če bi treščilo v sobo, ne bi bil tako hitro na nogah, kot sem bil ob tej novici. V hipu me mine vsa zaspanost. Hitro na vrt. Za mano hlača Andrejček in venomer žlobudra. Zakaj roje čebele? Ali je prav, da roje? Kaj homo napravili z rojem?... Ne utegnem mu odgovarjati. Moje misli so pri čebelnjaku.

Prvo, kar zanima čebelarje ob taki priliki, je vprašanje, kateri panj je rojil. To vprašanje mi danes ne dela preglavic. Stavil bi, da se je splašil »zelenec«, panj, ki sem ga imenoval tako radi njegovega zelenega pročelja. Že nekaj dni se je pripravljaj na ta pomemben dogodek. Čebele so v gostih gručah polegale na bradi in zelo leno izletavale. Če sem odprl zadaj vrata, niso zašumele, kakor po navadi; komaj, da so se ganile. Že prejšnji teden bi morale rojiti, a jih je zadrževalo neugodno vreme. Danes pa je bil prav lep in sončen dan. Vse dopoldne sem oprezal pred čebelnjakom. Toda čakal sem zastonj. Odšel sem h kosilu prepričan, da tudi danes ne bo roja. Zato me je tem bolj iznenadilo sinovo poročilo.

Ko pridem pred čebelnjak, so čebele že v zraku. S silno brzino švigajo sem in tja. Njih let riše v nebesno modrino temnikaste vijuge, ki se prepletajo in spletaajo v mrežasto tančico. Tančica plahuta nad vrhovi dreves, se zgrinja in razgrinja, postaja manjša in gostejša. Zdaj se spušča v krošnjo rogovilaste jablane, ki stoji za čebelnjakom.

Odidem v čebelnjak, da pripravim vse potrebno za ogrebanje roja. Najpreje odprem »zelenca«. Že površen pogled mi pove, da sem imel prav, ko sem ga obsodil, da je rojil. Včasih je bil tako natrpan s čebelami, da ni bilo videti satnikov, sedaj pa je skoraj prazen.

Vedno seveda ni mogoče kar tako na oko določiti izrojenca. Treba si je pomagati kako drugače. Načinov je več, najlažje pa spo-

Čebelar ogleduje roj.

zna čebelar, odkod je roj, če napravi matici na oprsje kako znamenje s primerno barvo. Z rojem se namreč izseli vedno le stara matica, v panju preostala družina pa si spodredi novo gospodarico.

Po tej ugotovitvi vzamem panj, v katerega bom vsadil roj. Ker je še nerabljen, ga znotraj natrem z meliso, z znano dišečo rastlino, ki je imam nekoliko nasajene na vrtu. Pravijo, da roj radi prijetnega vonja, ki ga razširja, rajši obstane v panju. Koliko je na tem resnice, ne vem, mnenja pa sem, da muhastih ali nepravilno vsajenih rojev tudi melisin vonj ne more zadržati pred pobegom. V panj postavim okvirčke z vžičenimi satnicami, nato pa prislonim in privijem sipalnik, pripravo, ki pospeši vselitev roja.

Andrejček stoji ves ta čas zunaj in me sproti obvešča, kaj počno roječe čebele. Vsako njegovo obvestilo je olepšano z neštetimi »oji« in »joji«. Pa kdo bi ne bil vžičen ob pogledu na tak čudovit prizor!

Roj obletava v čim dalje bolj strnjeni trumi neko vejo. Že sedajo nanjo prve čebele; na te se obešajo nove. Na veji se gnete gruča, ki postaja od minute do minute večja. Pretvarja se v mogočen grozd, ki stalno izpreminja svojo obliko. Pa se odtrga na tej ali oni strani grozda klobčič živih jagod, zdrsi skozi listnato ostrežje drevesa in pade na tla. Nekatere lahkokrilke se ujamejo že med letom, druge se pobirajo iz trave, se dvigajo in odletavajo nazaj k roju. Šumenje ponehava, skoraj utihne, a spet narašča. Andrejček se čudi: Kako morejo vrhnje čebele nositi vse ostale tovarišice, ki se druga za drugo obešajo nanje? On še svojega bratca ne vzdigne; samega sebe komaj vzdrži na veji, če se obesi z rokama nanjo. Kakšna silna moč mora biti v teh drobnih živalcah! Če bi bile tako velike kot on, bi jim bila igrača izruvati kostanje pred šolo, bi jim bila malenkost prevrniti zvonik! Mahoma mu zastane beseda. Joj, joj, kaj pa to? Roj se razdira, uhaja...

Pustim vse v nemar in planem iz čebelnjaka. Resnica! Čebele se razmotavajo! Vzrok je očiten. Vsaj zdi se mi tako. Sedle so na slabo mesto, na mesto, ki je bilo preveč obrnjeno proti soncu. Bleščeča svetloba in vročina jih je vznemirila ter prisilila, da si poiščejo primernejše zatočišče. Ali pa nameravajo že odjadrati v novo bivališče, ki so jim ga izbrale za to pooblašene čebele! Tudi to je mogoče. Ugotovljeno je namreč, da razpošlje družina nekaj dni pred rojenjem posebne izvidnice, ki pretaknejo vso okolico, da najdejo streho in zavetje bodočemu roju. Te ga tudi zvabijo s prvotnega počivališča in vodijo v izbrano domačijo.

V zadregi sem. Vsekakor nerodna zadeva. In še prvi letošnji roj povrhu! Skoraj bi me bilo sram, če bi ušel. Urno pograbim ročno brizgalnico, ki sem jo že dopoldne pripravil in napolnil z vodo, ter spustim nekaj močnih curkov poševno nad čebele. Ko dosežejo curki najvišje točke, se razprše in padejo kot rosa na razposajenke. Kapljice se love med dlačicami njihovih telesc, se sesedajo na njihovih krilih in jim otežkujejo polet. To pomaga. Misleč, da jih preganja dež, se zatečejo med vejevje najbližjega drevesa. Že čez četrte ure se strnejo v nov grozd.

Včasih so jih skušali »panati« na drug način. Zvonili so s kravjimi zvonci, rožljali z verigami, tolkli na stare lonce, streljali iz pištol itd. Čim bolj ropotaš, tako so menili, tem preje prisiliš roj, da sede na vejo. Pa je to pogrešeno. Čebele so gluhe, ali vsaj gluhe v smislu človeškega pojmovanja sluha. Nesporno je, da glasov, ki zanje niso življenjsko važni, ne razumejo. Najbrž pa je tudi res, da zračni valovi, kot prenašalci slušnih vtisov, pri njih ne igrajo nikake vloge. In končno niti ne poznamo njihovih slušnih organov, še manj

delovanja teh organov. Znanstveniki so jih iskali na tipalnicah in nogah, toda do danes še niso dokazali, da jih imajo. Ropotanja in razgrajanja nekdanjih čebelarjev čebele torej niso mogle slišati. Zato je bilo njihovo početje prazno. Če pa bi ga čule, bi dosegli s tem baš nasprotno. Čebele bi preplašili in razgnali.

Preprosto ljudstvo pozna še več drugih sredstev za uganjanje rojev. Nad vse zanimivo pa je tole navodilo: Če vidiš, da ti hoče roj ubežati, poišči ob plotu koprive, jih natrgaj z nezavarovanimi rokami ter jih zatlači zadaj za hlače! Potem si zažvižgaj veselo popevko in kaži čim bolj prijazen obraz! Žvižgaj toliko časa, dokler se čebele ne zberejo! — Ali se zberejo in zakaj se zberejo, o tem navodilo previdno molči. O učinku bi moral pač poročati dotičnik, ki je ta učinek doživel.

Ogledujem in premišljujem, kako bi se polastil roja. Visi precej visoko. Svest sem si, da mu sam ne bom kos. Ker je Andrejček premajhen, da bi mi pomagal, ga pošljem po sosedovega Šimna, ki se je vedno rad odzval, kadar sem ga klical zaradi čebel. Sam je čebelar — sicer šele začetnik, zato pa tem bolj navdušen in uslužen.

Medtem pripravim ujemalnik. To je preprosta škatlja, zbita iz lahkih desk in pritrjena na dolgo lato. Vanjo prestrezamo in otresamo roje. Brizgalnico vnovič napolnim z vodo. Z njo bom poškopil čebele, da ne bodo preveč odletavale, ko jih bom ogrebal.

Nekateri čebelarji si poveznejo na glavo, preden se lotijo ogrebanja, mrežasta pokrivala, roke pa si zavarujejo z gumijastimi rokavicami, da jim ne morejo čebele do živega. Jaz tega nikdar ne delam. Čebele so v roju tako pohlevne, da so piki prav redki, če znaš z njimi pravilno ravhati. Edino lase si pokrijem s tesno oprijemajočo se čepico. Če bi se zapletle vanje, bi bili piki neizogibni. Tudi poten ne hodim k njim. Vonj po znoju jim je neprijeten, jih draži in razburja.

Ko sem vse pripravil, si nažgem cigareto. A je nisem pokadil niti četrtine, že zagledam Andrejčka teči po stezi preko vrta. Za njim meče svoje dolge krake Šimen. Take ogromne korake dela, da ga skoraj dohaja. Zadovoljno se smeje, kakor bi zadel glavni dobiček.

»Srečo dobro!« pozdravlja že od daleč.

»Bog daj!« mu odzdravljam.

»Pa še kaj takih!« se ustavi in motri roj kot večšak. »Lep je! Dosti ima čebel.«

»20.000.«

»Šment, kaj ste jih šteli?«

Nasmehnil sem se:

»Tega ravno ne, toda kolikor morem preceniti, tehta roj kaka 2½ kg, a ker računamo na vsak kilogram približno 8.000 rojevih čebel, bo zaključek najbrž pravilen. Če bi ne bile rojeve, bi morali računati na kilogram 10.000 čebel. Zakaj pri roju je treba dodati teži čebel, še težo medu, ki ga nosijo s sabo. Vsaka izmed njih je založena najmanj za 3 dni s hrano.«

Morda bi še naprej kramljala, če bi ne začele postajati čebele nemirne. Tako pa je bilo treba poprijeti.

Z združenimi močmi dvigneva ujemalnik. Nato ga prime Šimen sam z zatrdilom, da ne bo spustil late, na katero je bil pritrjen popreje, dokler ne bo roj ugnan, četudi bi mu padla katera izmed čebel za srajco. Jaz si zatakнем za pas omelece, zajemalko in brizgalnico ter splezam na drevo.

Veja, na kateri visi roj, je precej debela. Takoj uvidim, da bi z udarci na vejo ne spravil čebel raz nje. Kvečjemu razdražil bi jih. Zato napravim tale načrt: Najprvo bom spodrezal glavno gručo, ono namreč, ki visi navzdol, preostanek pa bom nato pozajel in zmetal v ujemalnik. Pred tem pa še poskropim čebele z vodo in opozorim Šimna, naj bo pripravljen. Nato podrgnem z ročajem zajemalke po spodnji strani veje, s čimer dosežem, da se grozd odtrga.

Tristo zelenih! — Nehote zastokam! Kar zagomazi mi po hrbtu! Ne vem, kje je krivda. Ali je Šimen spodmaknil ujemalnik, ali sem jaz napravil kakšno nerodnost?

Gruča pade na rob ujemalnika in se razdeli v dva dela. Prvi manjši se ujame v zaboj, drugi večji pa zdrkne ob njegovi vnanji strani in zgrmi — Bog mu pomagaj — Šimnu naravnost na glavo. Dobro vidim Šimna, kako odskoči, kao se otepa, kako teče preko vrta, kako ga zasledujejo razjarjene čebele. Andrejček jo je menda pravočasno odkuril; vsaj videti ga ni nikjer. A že v naslednjem trenutku nimam več časa za ogledovanje. Spuščeni ujemalnik se zamaje, se nagne proti drevesu in butne tik pod mano ob deblo. Čebele, ki so preostale v njem, zavrshe, se dvignejo in zakade vame. Zdajle bi se prav nič ne branil čebelarke kape in gumijastih rokavic, če bi mi jih kdo ponudil. Toda bilo bi menda že prepozno za natikanje. Čebele so kakor divje. Sikajo in sekajo, da bi najbolj pogumen čebelar ne vzdržal med njimi. Tudi jaz se ne obotavljam.

Kakor maček se spustim po deblu, odskočim na tla in jo ucvrem za Šimnom.

O nadaljnjem naj molčim! Bilo je dovolj dela, preden sva se s Šimnom otepla vseh čebel in si poruvala žela, ki so obtičala v koži.

Vendar pravega čebelarja ne more spraviti taka nezgoda iz ravnotežja. Skrb za bodočnost roja ga žene nazaj — na »kraj nesrečnega imena«. Tudi midva se odločiva, da pogledava, kaj se je med tem časom zgodilo.

Ko prideva pred čebelnjak, me mine vsa čemernost. Še Šimen se smeje. Vsaj sklepal bi tako, kajti njegov obraz, ki je začel otekati in dobivati najbolj spačene oblike, ne kaže tega.

In kaj je naju spravilo spet v dobro voljo?

Čudno, skoraj neverjetno naključje. Čebele so se pobrale s tal in se same preselile v prestrezalo, ki je obviselo med vejami. Sreča v nesreči! Matica je

bržkone obstala v zaboju navzlic vsem sunkom in tresljajem. Kjer pa je matica, tam se zbere cel roj. Če bi vam sedla na dlan, bi stvorile čebele grozd na vaši roki. Tako nastajajo one zanimive slike, ki jih prinašajo včasih ilustrirani časopisi in jih popisujejo kot pravo čudo.

Sedaj je opravilo lahko. Ujemalnik spustiva z največjo previdnostjo na tla, ga preneseva v senco in pokrijeva z desko. Ob strani pustiva ozko režo, da lahko skozi njo prisedejo še one čebele, ki so zakasnile. Ko odstraniva lato, se umakneva na klop pred čebelnjak, roj pa prepustiva, da se sam umiri in uredi.

(Konec prihodnjič.)

PAVEL KUNAVER:

NA IZLETIH

Marsikoga je letošnja zima razočarala; dilce so počivale. Nič ne de. Pa se bomo odškodovali, ko pride pomlad in z njo izleti. Saj marsikomu od vas ne da kri miru, ko zacveto cvetice in se oglasi kos. Kdaj je lepše v življenju! Odpri zaduhlo sobo in pojdi ven čez polja in travnike, skozi skrivnostni gozd, na naše lepe gore! Lepo je tudi ob žuborečih potokih, ob grmečih slapovih, bistrih rekah in čudno krasnih naših jezerih. Pa lepo je zopet tam, kjer so naši davno umrli predniki v ljubezni do Najvišjega in z okusom, ki ga današnji človek nima enakega, zidali po grških božje hrame. Da, tudi ti kraji naj privabljajo izletnike, saj se človek ne more zadosti načuditi lepoti starih stavb, znamenitih oltarjev in slik, ki jih v novejšem času potrpežljivi umetniki odkrivajo in praskajo izpod stoletja starega beleža. Naše kmetiške hiše so vredne mnogokrat našega občudovanja, kadar na oknih žare rdeči nageljni. Iz teh kmetiških hiš smo izšli mi, starši, dedi in pradedi. V marsikateri vasi vidite na ponižni hišici marmorno tablo z napisom, da se je tam rodil mož, ki je narodu v ponos. Tako pridete z izletov bogatejši domov in lažje vam je prijeti za delo.

Brez napak pa tudi izleti niso; take napake izlete pokvarijo ali pa vsaj spomin nanj zagrene. Tu nekaj nasvetov, ki naj vam izlete olajšajo in olepšajo, da boste čim manj mislili na svoje telo, tem več pa na pokrajino, na človeka v njej in na njegova lepa dela.

Tile nasveti niso vsi zrastle na mojem zeljniku. Rečem pa, da sem jih temeljito preizkusil tekom štirih desetletij, v katerih s popotnim lesom v roki potujem širom naše lepe domovine in drugod.

Obleka. Obleci se tako, da ti bo toplo, dokler hodiš; vzemi s seboj še kak suknjič ali volneno jopico, ki jo oblečeš, če počivaš, ali če čakaš zvečer na vlak. Srajca je najboljša, če je iz flanele, ki lahko vpija znoj in je ne čutiš preveč, če je mokra. Hlače dokolenice so najboljše za doline in nižje hribe. Deklice, ne oblecite prelahkih kril, ki vam v prvem dežju postanejo nadležna in nevarna za prehlad!

Čevlji. Za izlet so najboljši taki z debelimi podplati in lahko nakovani. Težki čevlji niso prijetni v dolinah. Gornje usnje naj bo mehko. Novih čevljev nikar ne obuj na daljši izlet, sicer ga boš plačal z žulji in otiščanci. Stari uhojeni čevlji so najboljši, a glej, da so ti prav in te ne tišče. Vedno jih dobro namaži. Namaži pa jih takoj po vsakem izletu, ne šele pred izletom.

Nogavice so dobre le, če so debele, volnene. V njih boš hodil mehko in toplo; v drugačnih pa se boš ožulil, in z Bogom zabava!

„Peričnik“ v dolini Vrata pod Triglavom.

H r a n a je tako važna na izletu, da bom o njej še posebej pisal. Potrudi se, da se bo čim manj razlikovala od navadne, ki jo uživaš vsak dan. Glej, da ne bo povzročala žeje in da ne bo pretežka za želodec. Bolje je, da vzameš nekaj več kot pa premalo.

L e k a r n a. Prav je, če ima izletna skupina malo lekarno z nekoliko obveze, malo jodove tinkture, nekoliko Hoffmannovih kapljic, par zaponk, šivank in nekoliko sukanca. Vedno pride prav! Misli tudi na druge, ne samo nase!

D r u g a p o t r e b n a o p r e m a. Plašč je v našem podnebju vedno potreben. Če ti ne služi dobro za dež, ti pride prav, da se nanj vsedeš, ali se z njim ogrneš na vetrovnem vrhu.

N e p o z a b i k a k r š n e g a k o l i n o ž a, par užigalic, zavarovanih proti vlagi, in čutaro za vodo. L e - t a je posebno potrebna na našem Krasu in pa v naših višjih apneniških gorah, kjer ni studencev. Če boš kje, posebno na senu, prenočeval, prav bo včasih prišla lahka odeja.

N e p i j v o d e, če si vroč! N e p i j v o d e n a m a s t n a j e d i l a! N e p i j v o d e, dokler nisi nekoliko jedel! N e p i j v o d e, če se nisi prepričal, da je čista in zdrava!

Č u v a j h r a n o, da se ne ponesnaži! N e z a v i j a j j e v č a s o p i s n i p a p i r! N a p r a v i s i v r e č i c e i z p r i p r o s t e g a b l a g a. Lične in za marsikaj uporabne vrečice se dajo narediti iz dobro opranih, starih vrhnjih delov nogavic. Pazi na snago, kamorkoli prideš. Čist človek zakoplje odpadke, če mora na stran. To vedo celó črnci — belci pa mnogokrat ne. Če se greš kopat, ne hodi v globoko vodo, če ni nikogar v bližini, ki bi te mogel v sili rešiti!

Č u v a j t u j o l a s t n i n o! V velikih državah na zapadu, pa tudi pri nas imajo skavti posebne pravice v narodnih prirodnih parkih, ker znajo čuvati tujo last in se pravilno vedejo. Zato čuvaj posebno d r e v e s a, ki jih ne reži in ne sekaj. Če imaš sekiro s seboj, rabi jo pri klanju suhih drv, ne pa na drevju, ki ni tvoje.

O genj, o katerem bomo zaradi važnosti še posebej govorili, je preprijetna zadeva na izletu. Včasih je tudi nujno potreben, da nas ogreje, da si na njem kaj skuhamo, da se ob njem zbiramo in prijateljsko pogovorimo. Toda vedno naj gorí v zavetju, ne blizu suhe trave ali listja, ne pod drevjem z nizko visečimi suhimi vejami, posebno ne pod smrekami. In kar je najvažnejše: Pogasi ogenj zanesljivo, preden ga zapustiš, z vodo, s prstjo, kamenjem ali vlažnimi rušami!

Ograje, plotove vsake vrste puščaj popolnoma v miru. Zapiraj za seboj vrata v plotovih. Pusti v miru tudi vsako živino, drobnico in kuretkino. Ne hodi čez njive!

Mir! Mimo hiš hodi mirno. Ne kriči po gozdovih, sicer se bosta z lovcem, ki čuva divjačino, grdo gledala. Tujce prijazno pozdravljaj, in če žele, daj jim pojasnil — če jih jim moreš dati.

Kraj, kjer si počival, zapusti čist. Ves papir poberi ali požgi. Zakoplji ostanke jedi ali pa jih tudi požgi, da se ne pasejo muhe po njih. Za teboj bodo prišli drugi ljudje, ki tudi ljubijo čistoto v prirodi. Skavti zapuste svoja taborišča tako čista, da le pohojena trava priča, da so tam nekaj časa živeli ljudje.

JOŽE ŽUPANČIČ:

PONOVIČE DANES IN NEKDAJ ZA ZAPUŠČENO MLADINO.

Ponoviče se imenuje veleposestvo, ki je zdaj last kr. banske uprave v Ljubljani. V graščini, ki se dviga tik nad železniško progo med Litijo in Savo, je nameščeno to banovinsko vzgajališče. Semkaj prihajajo dečki in fantje iz vseh krajev naše banovine, ki jim domače razmere niso nudile pravilne vzgoje. Seveda pa prihajajo semkaj tudi taki, ki so postali žrtev svoje nepremišljenosti, ali težkih življenjskih prilik.

Sedaj je v zavodu okrog 80 gojencev. Nastanjeni so v nekdanjih grajskih sobanah. Za učence, ki še niso prekoračili 14. leta, imajo v gradu

Sv. Gora. Dobro ohranjen tabor iz časov turških spopadov v našo domovino. Črna luknja desno v zidu je t. zv. „Puščavnikova“, kjer je baje v votlini živel puščavnik.

Foto: P. Kunaver.

lastno osnovno šolo. Mladina se preseli v vročih poletnih mesecih iz zatohle učilnice v gozdiček. Pod hladilnimi vejami starih dreves, ki so nekdaj prisluškovala pogovorom srednjeveških vitezov, so zdaj nameščene klopi; tam poseda mladež ter si bogati znanje. Nad vse mično je v taki učilnici: ni prahu, ne šundra; le metuljčki se pode pod visokim stropom in iz grmovja pozdravljajo žgoleči krilatci.

Za fante, ki so že zapustili šolske klopi, pa imajo doma več delavnic in mojstrov. V vzgajališču se lahko pripraviš za krojaški, čevljarski, mizarski ali drugačen poklic. Tisti pa, ki jih bolj vabi narava, njiva in hlev, pa imajo tudi dovolj prilike, da se seznanijo s potrebnimi nauki.

VZORNO VELEPOSESTVO.

Del graščine in širni prostori njiv, travnikov in gozdov so namreč za kmetijske namene. Na tem vzornem veleposestvu črpajo zasavski kmetje navodila, kako naj umno gospodarijo na svojih domačijah. Na ponoviškem vzornem veleposestvu goje vse gospodarske in kmetijske panoge: živina je nameščena v higijenskih hlevih, goje pa le preizkušeno sivo montafonsko govedo. Kokoši so nameščene v posebnih kurnikih in jih upravlja strokovnjakinja. K vzornemu gospodarstvu spada še marsikaj: sadna drevesnica, gozdna drevesnica; shrambe za presno krmo, sadne sušilnice in še to in ono. Vse to najdeš na Ponovičah, največjem posestvu v Zasavju.

ODKOD IME PONOVIČE.

Tako je na Ponovičah danes. V času, ko so šarili tod Kelti, Iliri, Rimljani in drugi, seveda še ni bilo gradu. Kdaj je nastala tu prva zgradba, ne vemo. Znano pa je, da je prva naselbina pogorela, na kar so grad dvignili spet na novo. Prav zato, ker so ga obnovili, je dobil ime Ponoviče. L. 1630. je bil lastnik gradu Jurij Bogen, ki je zgradil tudi sosednji grad na Bogenšperku, ki je znan kot bivališče Valvazorja, pisatelja »Slave vojvodine Kranjske«.

MOGOČNI PARADAJZARJI.

Kmalu so dobili grad v roke vitezi Paradajzarji. To so bili imenitni možje, ki so imeli v Zasavju precejšnjo besedo in moč. Bili so lastniki tudi sosednjega gradu na Ljubeku. Danes pričajo o ljubeškem gradu le še razvaline. Popotnik, ki bo zašel v pokrajino naših zanimivosti, se bo napotil morda še gori skozi skrito dolinico Mačkovne in si ogledal razvaline starega gradu Paradajzarjev. O Ljubeku so razširjene med ljudmi še danes mične in romantične prigode. Da verujejo še današnji prebivalci Vač in okolice v ogromne zaklade starih Paradajzarjev, ki bi znali vso okolico rešiti za dobršen čas vseh skrbi in krize, tudi ni nobena skrivnost. Saj so še nedavno podjetni okoličani tavalj okrog Ljubeka s krampi in rovnici, kopali in stikali za zakladom, spustili so se v razvaline starega grajskega vodnjaka... no, pa do zdaj še niso zasledili nikakega zaklada, čeprav ga še tako krvavo rabijo. V litijski okolici je bilo ob času Paradajzarjev okrog 15 gradov. Gotovo so imeli ti gospodje dobro besedo tudi pri ostalih utrjenih domovih. V Črnem potoku, kjer je še obljuden grad, hranijo še danes od stropa do tal segajočo oljnato sliko enega izmed Paradajzarjev. Kako je prišla pred stoletji ta slika v črнопotoški grad, zgodovina molči. Ali je bil morda ta grad tudi last Paradajzarjev? Ponoviče so prišle iz rok zadnjega Paradajzarja v last gospoda Karla plemenitega Witensteinskega. Ob času zgodovinarja Valvazorja, ki je beležil vneto vse te spomine, je daroval oče Karel Witensteinski ponoviški grad svojemu najmlajšemu sinu Janezu Baptistu.

ZEMLJA JE NUDILA VSEGA DOVOLJ.

Prebivalci Ponovič so se imeli v tistih časih prav fletno. Lepo ravno polje, ki se razprostira med graščino in reko Savo, mejo med bivšo Gorenjsko in Dolenjsko — sosednja Litija je stala na Dolenjskem, Ponoviče pa že na Gorenjskem — je dala graščakom obilo pridelka. Obširni sadonosniki so polnili shrambe, da je bilo veselje. Ponoviče so imele v okolici lastno naselbino. Gospodarska poslopja so imeli tudi na graščinici, ki se ji pravi dandanes pri Lipavcu, in od tam so dobivali živež za svoje kašče. Podložni kmetje pa so jim redili po sosednjih hribočkah govedo in drobnico kar v številnih čredah. Še danes pomnijo na tiste čase značilna imena, kakor Ovčji hrib in drugi. Zasavsko podnebje je bilo v prejšnjih časih najbrž bolj milo, kakor je danes. Na Ponovičah so gojili vinsko trto, zato ni bila grajska gospoda nikoli žejna. No, pa v tistih časih je bila vinska trta vse bolj razširjena, kakor pa je danes.

RUDNIKI SO ZDAJ OPUŠČENI.

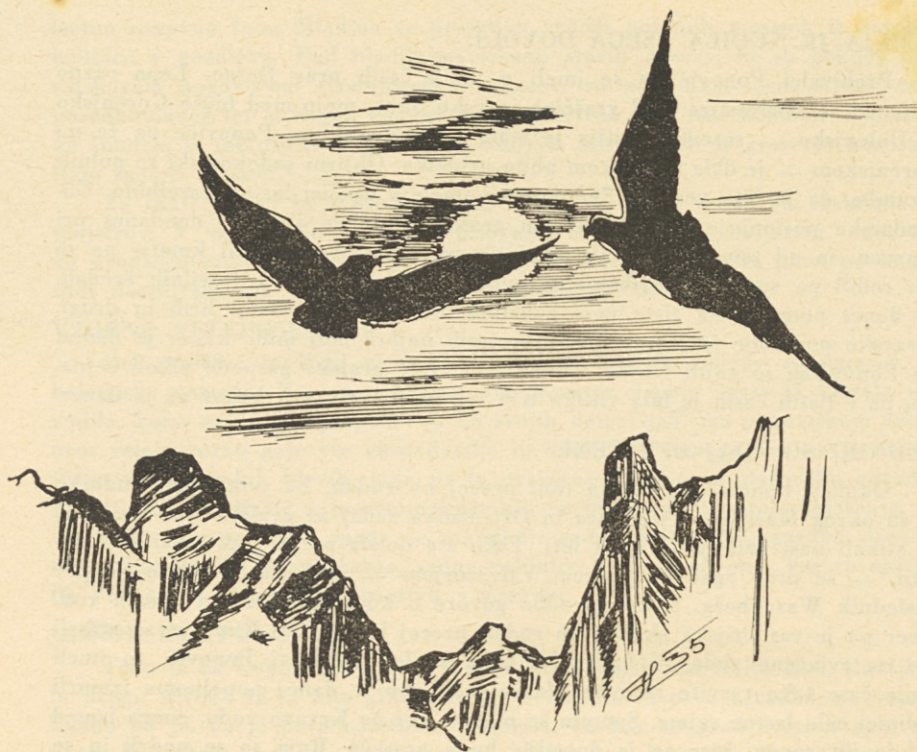
Okolica Ponovič je bogata tudi precej na rudah. Za svinčenimi rudniki, ki so okrog Marijinega studenca in Ostrožnika zadaj za graščinskimi poslopji, so stikali naši rudarji še pred leti. Tako sta delala pa že tudi pred več stoletji, — še pred zgodovinopiscem Valvazorjem — grof Tatenbach in njegov naslednik Wazenberg. Stare navedbe govore o kopačih bakra in drugih rud. Sicer pa je vsa litijska okolica na rudah precej bogata. Že Rimljani so stikali tod za svinčeno rudo. V hribu Maljaku, ki leži nasproti Ponovič, so imeli svoje čase tako razvite rudnike, da so imeli tam v danes popolnoma izumrli dolinici celo lastne sejme. Spomin še močno živi na Krvavo vodo, enega izmed nekdanjih rovov, kjer se je dogodila huda nesreča. Rovi so se podrli in so spodkopali nesrečne kopače. Nobenega niso rešili. Danes curlja iz rova voda, ki ji daje ilovica krvavo barvo — odtod ime Krvava voda.

Za Ponovičane so bili zlati časi takrat, ko so vlačili po Savi ladje. Ponovičani so imeli brodnika, ki je oskrboval prevoz preko reke Save, kadar so se odpravili graščinski na obiske na dolensko stran k sosednjim graščinam: na Grbin, v Črni potok, na Bogenšperk, na Sela, na Grmače, v Slatino, na Pogonik, na Kleviše ali pa v litijski grad Turen, ki stoji še danes sredi litijskega Glavnega trga.

ZANIMIVOSTI IZ XIX. STOLETJA.

Pred 90 leti so pričeli graditi skozi našo sotesko železno cesto. Takrat so domovali v ponoviškem gradu »žolnirji«, ki so predstavljali tod svoje količke in črtali pot za novo prometno zvezo med severom in jugom. Pomagali so jim pri delu naši domačini. Eden izmed njihovih pomagačev, Jože Beber, ki je bil lastnik Lipavčevine, graščine nad Ponovičami, pa je prišel na misel, da bi s pomočjo priprav, ki jih je videl pri učenih gospodih, pričel izdelovati denar. Beber si je uredil v skriti kamri svoje domačije kovačnico krivega denarja. Vsa naša okolica je bila takrat poplavljen s ponarejenim denarjem. Bebra in njegove pajdaše so zaprli na ljubljanskem gradu, Bebru pa je država zaplenila vse premoženje. Nekdaj bogati mož je beračil ob koncu svojega življenja kosce kruha od drugih srečnikov, ki so si opomogli z njegovim denarjem, pa so se srečno izmotali iz rok pravice...

Do nadaljnjih dogodkov okrog ponoviškega gradu pa seže že spomin poslednjih okoličanic in so dostopni vsakomur, ki povpraša okrog naših zgovornih očancev, kadar bo prišel v naše prijazne kraje.

JOŽA HERFORT:

ROD ORLOV

(Odlomek iz romana »Sin Črnih gora«.)

Velikonočni čas, čas prebujenja in vstajenja, praznik pomladi in praznik življenja. Nebo je lepo modro, po njem so raztreseni puhasti oblaki, vsi umiti in beli kot ovčke.

Gozdar Marko je tavaje hodil po bregih za mestom, vse je bilo lepo, praznje, vse drevje se je odelo v prelesto cvetno obleko in škrjanec je že poletaval visoko pod nebo. Brez miru, brez cilja so mu bila pota, brez volje njegov korak.

»Domov pojdem!« je čez čas pomislil. »V gore bom šel, da ne bom videl ljudi ne doline niti ceste. Samo nebo bo nad menoj in gore okrog mene.«

Odpotoval je, vrnil se je domov, kot izgubljeni sin, po dolgem času je spet prišel pod rodni krov. Mesto, tujina ga je razočarala, velikonočni zvonovi pa so mu pokazali iz zablod in prevar pot do doma, veličastni akordi bronastih bratov so mu vrnili ljubezen do rodne grude, vrnili mu vero v domači kraj, poživili mu ljubezen do Črnih gora.

Visokorastel in močan je stal pred očetom in materjo, ko jim je voščil Alelujo. Mati je začudeno pogledala, vendar ga veselo pozdravila, krepko in močnato je stisnil očetu roko.

Vrnil se je k njima prvi, ki mu je tekla zibel pod Črnimi gorami, pa mu mati ni mogla vcepiti strahu pred njimi, pred tihim planinskim jezerom in pred Smrtno pečjo.

Pred leti je že bilo, ko se je nameril poln mladostnega ognja in smelosti

s cepinom in vrvjo k tihemu planinskemu jezeru pod Smrtno pečjo; vedeti in videti je hotel, kaj je ob jezeru nad slapom, kaj je pod previsom na Smrtni peči. Že je videl s sosednjega roba jezersko gladino, ko so bistro sinjino zakrili oblaki in je tiha jezerska plan postala temna, preteča, in iz vetra, pokojno mrmrajočega, se je rodil vihar, ki je penil tiho, pokojno jezero. Ob slepeči luči bliskov in ob bobneči pesmi groma, se je Marko vrnil domov k materi, ki je z molitvijo čakala sina. Vrnil se je, vendar mu niti vihar ni vcepil strahu pred Črnimi gorami.

Bil pa je oni vihar le uvodna pesem v jesenske viharje, ki so divjali po Črnih gorah in dosegli s svojo silovitostjo celó tihi Markov dom.

»Letos še ne bom razkril tajnosti Smrtne peči, ne bom še ležal ob jezerski gladini in poslušal pesmi slapa,« to je bil Markov odgovor skrbni mamiči.

Črne gore so kmalu postale deviško bele, zima jih je ogrnila s svojim plaščem. Poslej so po Črnih gorah divjali snežni viharji in Marko je v besnih, nepokojnih nočeh samo poslušal tuljenje in rjojenje vetra, čigar siloviti glas je segal prav do vasi.

Sever je obrisal oblake in gore so se vse belo bleščeče odražale od temno-modrega planinskega neba. Marko je posedal pred hišo in ves zavzet ob zimskem čaru gora, mislil na pomlad, ko bo osvojil strme vrhe Črnih gora.

Na pomlad ga je zamamila tujina, in ni mogel odoleti njenemu presilnemu in vabečemu glasu — odšel je v beli svet. Dolga leta je brodil in blodil po tujih mestih, tedaj pa, ob oni veličastni pesmi velikonočnih zvonov, je po dobi polni grenkih razočaranj in trpljenja, spet tako milo zavabila rodna zemlja, da je šel domov, da je šel obiskat mater, očeta in Črne gore.

Najveličastnejša pesem zvonov ob Vstajenju Gospodovem je izzvenela, ko je dosegel mirno jezersko plan. S tiho pobožnostjo je zrl na mogočne gore in prav nobena misel ga ni niti vezala, niti vlekla v dolino. Ono jutro so Marku Črne gore prvič oživele. Orli! Kot klic davne sreče, kot bajka, ki jo oče pripoveduje sinku, ki mu jaše na kolenih. Kdaj so že dejali: Črne gore so mrtve, kje so že oni orli, ki so gnezdili na Smrtni peči. In ono jutro, prepolno luči, polno lepote!

Prav, ko je v dolini zapel zvon s čvrstim, srebrnim glasom, prav ko so počili v rebri nad cerkvijo možnarji, je zaplaval v sinjini nad Smrtno pečjo velik, temnokril orel. Markov obraz je zažarel. Brez zamaha kril je plavala mogočna ptica v zraku, le zdaj, zdaj je rahlo krenila s silno perotjo in opisovala veličastne kroge krog Smrtne peči.

Dolg oster kiii, Marko se je sunkoma okrenil, iz globeli je priplaval drugi orel in se spustil pod previs — mogočni ptici sta si urejali gnezdo. V žaru sonca sta se vozili, krmarila sta orla v sinjem zraku, silni zračni ocean je bil njuno kraljestvo. Marko je vedel — pod previsno steno bosta gnezdila!

Zginila sta, kot kamen padala, veličastno se spet dvigala, zdaj negibno s krili, zdaj s kraljevskimi zamahi. Zdaj sta letala prazna, drugič prinesla suho vejo in jo nameščala na gnezdu, popravljala in pripravljala sta zibko deci.

Pozno pod večer, z zadnjimi škrlatastimi prameni zarje se je Marko odpravljal v dolino. Drugi dan je šel po železni cesti spet v mesto, mirnejši, potolažen, Črne gore so ga umirile, orli so mu vrnili vero v dom.

Ledeni oklep jezera je popustil, v prsih matere zemlje je zapokalo in se zamajalo, na perotih juga je prihajala mogočna pesem morja. Gozdi v nižavi so vršali, skale vse v mráz in led okovane so zastokale, jug jih je

poljubljal in jim rahljaj ledene sponse. Po nebu so potovale jate južnih oblakov, hudourniki so se prebudili iz zimskega sna, vsa gorska priroda je oživila. Daleč doli v dolini je že kraljevala mlada Vesna, ptički so že peli in se ljubili, livade so bile sveže, ozelenele, vrbe so bile že odcvetele, srebrne gladke mačice so se razkošatile in se razprle. Česnje so že bojazljivo odpirale svoje deviškobelo popje in jablane so postale muževne.

Ob pesmi juga in njegovih toplih poljubih od morja hitečih je gnezdo na smrtni peči oživel. Ono popoldne, ko je Marko opazoval orla, sta bila še kujava, toda, ko so postajali poslanci juga od dne do dne silnejši, je zaplala tudi mogočnima pticama kri burneje, z novo silo in v kri so pognali soki. noseč tajni nepokoj in divjost. Vedno pogostejše sta sedala pod previs, vedno glasnejši je postajal malce manjši samec, klikal je in vratolomil po zraku, divno lepe kroge je opisoval in se s smelo brzino vozil okoli skale, kjer je sedela samica. Staro zapuščeno gnezdo je bilo urejeno, popravljeno in pripravljeno za zibel kraljevski deci. Pripravljeno je bilo za kraljevsko deco, toda prav nič kraljevsko. Močne, okorne veje so ga mejičile, nekaj dračja je bilo nametanega na skalno podlago, malo prav za silo je bilo urejeno orlovsko gnezdo.

Prelestna, vsa čista in brezmadežna je bila modrina ono jutro, ko je samica obsedela na gnezdu, nastopila je pot materinstva, na odgovorno, skrbí in težav polno pot se je podala. Sledila je mogočnemu klicu matere narave, ki je klicala življenje, ki je terjala od vsakega živega bitja, ki mu je dala ona življenje, da poskrbi, da ne izumre, da ne zgine njegov rod in vrsta.

Rahla sapa je držala orla v zraku. Niti ganil se ni, niti peroti ni premaknil, v zraku je stal on, kralj zraka. Potem je priprl peroti in se lagodno spustil na pečino kraj gnezda.

Veličastva polna, edinstvena ptica! To v viharjih ojeklenelo telo, te čudovito prožne mišice! Kraljevsko glavo je imel, močan, krepko ukrivljen kljun svinčene barve, rumeno voskovnico na nosu, ponosne, smeje rdeče, rjavorumene oči polne ognja, ki je gorel iz vražje črne zenice. Peresa po glavi, ona drobna, rjava so se mu tesno prilegala, le včasih je nasršil zaglavje in bil še ponosnejši na pogled. Ves trup in orjaške peroti so bile zamolklo rjave barve, le rep je bil siv, rjavobel, noge silovite, moč skrivajoče, do prstov poraščene, prsti sami pa blede voščeno rumeni, oboroženi z močnimi, nevarnimi, kot nož ostrimi kremplji, strahoto obetajoč, smrt noseč.

Ženica, ki je sedela na gnezdu, je bila za spoznanje večja in barve ji niso bile tako žive, vendar je bilo tudi njej telo polno moči in neprikritega zanosa.

Nasršil je perje, se otresel, da se je vsako pero posebej zasvetilo v soncu s svojim medlim sojem, nato za hip ostro prisluhnil, trdo pritisnil perje k trupu, bil je v tem trenutku veličasten kot nikdar, oko mu je zagorelo in nemo je poskočil v zrak in zaplaval s svojimi temnimi krili varno, a kot strela urno pod modro nebo. Ustavil se je v zraku, oprl se levo in desno, pa se tiho spuščal proti skalnemu pobočju za steno.

»Čepete-čep, čepete-čep...« Kje na pobočju je vneti pevec? Vse je sivo, sivo, mestoma črnikasto in le tu pa tam je šop trave. Za hip molk in potem glasneje: »Čepete-čep, čepete-čep...«

Sikanje po zraku, brez udarca kril, kot kamen iz sinjine, obupen krik, par peres v zraku in potem zmagoviti kiii, kii... zategel, dolg!

Skalna jerebica si je postlala med skalami, tam je bila v bornem zavetju deci zibka in domek. Samček, siv sicer, v bokih pa pestro pisan, je ves navdušen pel in zabaval samico, lajšajoč ji s svojo skromno pesemco materinske skrbi. Niti opazil ga ne bi, pa če bi bil prav pri skali, kralj gora in sinjine pa ga je uzrl z vrtoglave višine, čul je k gnezdju komaj še slišni čepete-čep in že so njegove peroti nesle skromnemu paru smrt, tudi v gorah kraljuje poleg orlov — smrt!

Na sedlu pod Smrtno pečjo je pognala bujna zelena trava, kot bi stkal sam Bog prelepo zeleno preprogo s cvetjem vezeno in z dragulji posejano. Modri svišč je uprl svoje modre očke v sinje nebo, prav kot divno gorsko nebo je bil moder, kot bi se večno nebo zrcalilo v skromnih rožah!

Dnevni sončni žar je pojemał, v nižavi sta pela drozg in kos pobožno večerno pesemco, zateglo malce in malce otožno, lepo, da bi jo poslušal in še poslušal, saj bi zasanjat ob njej in pozabil na vse reve in težave. Z nežnim dolgim hvi-dip, hvi-dip bi šla tvoja misel pod nebo, čisto neomadeževano mirno nebo, z globokim otožnim hoi-a, hoi-a, bi pa tvoj pogled romal v globeli, iz katerih stopa mrak s svojim tihim, lahnim korakom in vodi z mehkim perotmi majčico noč.

Kot misel tiho, kot senca počasi se je priplazil na trato na sedlu planinski zajček. Ni niti skočil, niti ni drncal, prav lezel je. Pozimi je imel lepo belo suknjico, ves je bil bel, le konci uhljev so bili črni, nihče ga ni videl ponoči na snegu, ob mesečini je bila samo njegova senca temna. Ko pa je prišla Vesna s svojim rožnim bogastvom, je dala mati narava tudi njemu rjavo suknjico, prav kot njegov poljski brat je bil, le malo bolj rumen.

Varen je bil v krilu mraka, varnega se je čutil. Toda, po isti poti je šel, kot je šel skalni jereb v jutru. Kot pšica izstreljena od loka vajene roke je padel nanj orel, klikajoč z razprtimi krili je stal na drgetajočem zajčku. Bolestno je še zavekal, potem pa je že morilec zadrł v toplo meso črne kremplje svojih žoltili nog in z mogočnim kljunom pričel mrtvaško pojedino na svežem, krvavem, kadečem se mesu.

Složno sta ropala s samico, složno ji je nosil hrano, ko je valila. Ko pa sta orlovska starša dobila mladiča, drugo jajce je ostalo celo, se je vsa divjad v gorah stisnila, drgetaje je iskala zavetja. Kot bojni klic je odmeval ostril orlovski glas in okolica gnezda se je spremenila v pokopališče. Nobena žival ni bila varna pred njima, razen drobne miške, ki je smuknila urno v luknjico, nobena ptica ni imela miru pred kraljevskima roparjema, razen drobnih pevcov, ki so se skrivali v zavetju grmovja.

Planinsko kavko je sredi poleta dohitela smrt, jahajoča na strelovitih orlovskih perotih. Drgetala so v smrtnem krču drobna zajčja telesca, žalostno so zapirale očke skalne jerebice in v zraku, k orlovskemu gnezdju romajoč so še poslednjič odpirale kljunčke, trudno zajemajoč sapo.

Divje koze so varovale mladiče in z ostrimi, rezkimi žvižgi opozarjale okolico na nevarnost, brž ko se je pokazala na obzorju temna naglo se večajoča točka, brž ko je zavil h gamsovim tropom orel.

Nestvor v gnezdju je urno rastel, dobival je tečno in obilno hrano, kraljevski starši so skrbeli za svojega potomca! Kmalu je dobil mesto puhaste srajčke mladeniško obleko in čakal je, kot so čakali njegovi starši, kdaj mu bo dala mati narava mogočna viteška krila, da se pomeri s sinjo modrino in brezdanjo globino zraka.

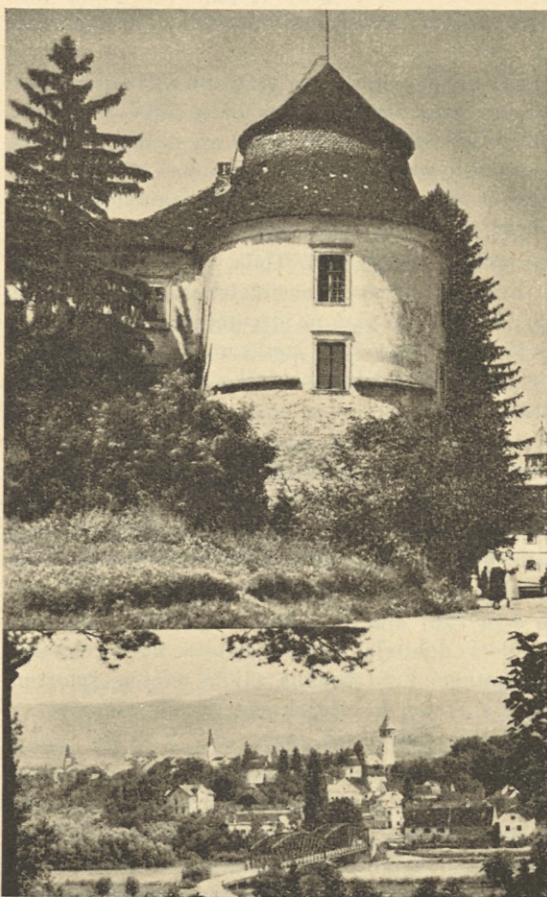
VIKTOR PIRNAT:

MED KRKO IN SAVO

(Nadaljevanje.)

II. VZDOLŽ BAJNIH GORJANCEV

Ravnina, sama božja ravnina, obrobljena z valovitim gričevjem, ki mu dajejo poudarek v jugozapadni smeri dvigajoči se Gorjanci. Sredi ravnine med Krko, Savo in Sotlo se smehlja prijazno mesto Brežice. Brežiški grad podpirajo štirje mogočni ogelni stolpi, široka vrata vodijo na dvorišče. Starinski so ti prepereli zidovi in slavna je njihova zgodovina. Mnogo so pretrpeli pred turškimi napadi in tudi razjarjeni uporni kmetje mu niso prizanašali. Zgodilo pa se je, kot se drugače tudi ni moglo, da je bila uporna kmečka vojska prav tu pri Brežicah septembra 1516. leta premagana in ugonobljena po štajerskem deželnem glavarju Žigi Dietrichsteinu. Nesrečne premagance so večinoma potolkli, premnoge tudi pobesili. Nekdaj mogočno viteško zatočišče je zdaj velika stanovanjska zgradba.

Pod gradom hiti Sava proti stolnemu Zagrebu. Prodinati bregovi, med vrbje se skrivajoči otočki in dolgi splavi še bolj oživljajo že itak dovolj živahno reko. In malo dalje nova struga z mnogo bolj umirjenim tokom. To je dolenska Krka, ki se par streljajev niže pod vasjo Čatež združi s svojo veliko posestrimo Savo. Mogočen, 520 m dolg železen in cementni most veže Brežice z nasprotnim bregom, kjer se smehlja na zadnjih obronkih Gorjancev sredi bujnega trtja in zelena cerkva svetega Vida nad Čatežem.

Lepa je pot ob Krki do njenega izliva. Pod cesto tiha reka, nad cesto zeleni bregovi in v njihovi senci malo niže od mostu gostilna »Grič« in pod njo veliko kopališče. Razgled na Srobeljske gorice in stotine pisanih naselj onstran Save je prekrasen. Dvajset minut dalje v bližini Save so starodavne Čateške toplice, kojih izvire so odkrili že leta 1797, ter spoznali zdravilne

učinke njihovih kopeli. Dva bazena, več skupnih in še več oddeljenih kopalnic je danes izletniku in letoviščarju na razpolago. Naravna toplina vode meri

preko 50° C. Za revmatične, ženske, in želodčne bolezni je tod uspešen lek. Najti bi se moral še kdo, ki bi vse toplice popolnoma moderniziral. Zagotovljena bi jim bila velika prihodnost, saj jih tudi sedaj zelo posečajo. Zdravnik je vsak dan pri roki.

Enolična bi bila pot ob Savi navzdol, da je ne oživljajo poslednji izrastki Gorjancev, ki se vlečejo odtod ob Krki skoraj do Novega mesta, potem pa zavijejo proti jugu tja do semiških vinogradov. Ob strani ostane vas Velika Dolina in malo za njo reže cesta vas Jesenice. Razposajeno drvi mimo Sava, saj je dobila z one strani malo nad vasjo nov močan pritok, hrvaško posestrimo Sotlo. Slikovit je ta predel dolenjske zemlje in tako malo poznan slovenskemu prebivalstvu. Bolj ga cenijo bližnji Zagrebčani, ki prirejajo vsako nedeljo izlete med te griče. Ob potoku Bregani, ki je tudi danes meja med Dravsko in Savsko banovino, se romantično vije cesta gori v uskoško Stojdrago, kjer ima zagrebški avtoklub svojo postojanko.

Blizu Jesenic se z visokega griča bahavo ozira na pisano hrvaško Posavje lepi grad Mokrice, dom baronov Gagernov, ki so dali Nemcem plodovite pisatelje in umetnike. Gagernov veliki roman »Cesta« opisuje življenje našega ljudstva tam naokoli. Tudi v več drugih delih se mudi pisatelj v naših goricah in selih, po naših gozdovih in gradovih.

Opozoril bi še na cerkev svetega Jakoba na Ponikvi. Kmečka plemiška rodbina Šušičev jo je zgradila pred 300 leti v priprostem romanskem slogu. Sušiči so si pridobili plemstvo v turških vojnah in imamo takih plemičev oz. njihovih potomcev po gorjanskih naselbinah še mnogo. Blizu Stojdrage so vsi prebivalci uskoške vasi Poklek baroni, baronice in kontese. In da vidite to slikovito vasico in še bolj slikoviti dvorec v njej in da čujete govorico samozavestnih in ponosnih njenih prebivalcev, oživela bi pred vami vsa veličina pa tudi vsa tuga uskoške preteklosti!

V tej slikoviti okolici je doma tudi pravljica o Martinu in Maruši, ki ste jo morda že čuli v predelani obliki.

Ob bistri Savi sta živela Martin in Maruša. Imela sta majhno leseno bajto. Martin je bil ribič, Maruša pa uboga predica. Skromno sta se prebijala skozi življenje. Kot rjuha velik vrtiček je dajal zelenjavo, vse drugo so dale ribe. Še teh je prišlo malo na njuno mizo, večino je Martin prodal, da je bila sol pri hiši.

Nekega dne je Martin zaman oprezal ob vodi. Mrežo in trnek je potegnil prazno iz njenih globin. Hotel se je že vrniti domov, pa je še enkrat vrgel v Savo trnek in že je visela na njem majhna, čudovita ribica, kakršne Martin dotlej še ni bil videl. In ribica je spregovorila:

»Dobri ribič, izpusti me, zakleta kraljeva hči sem! Saj od mene ne boš imel dosti koristi.«

In jo je izpustil.

Huda je bila žena Maruša, ko ji je mož pravil o svojem doživljanju, češ, kako more biti tako nespameten, da ni ničesar zahteval od nje.

»Če jo jutri ujameš, zahtevaj veliko zidano hišo in lep vrt okoli nje!« mu je zabičala žena.

Naslednji dan se je ribica spet prikazala in prepadeni ribič jo je nagovoril:

»Ribica brez imena, k tebi me pošilja moja žena; kar ona od tebe želi, to moja želja ni!«

In razkril ji je ženine želje, ribica pa mu je odvrnila:

»Le pojdi domov, tam boš našel lepo hišo z vrtom!«

Tako je tudi bilo. Pa samo nekaj dni je imel mož mir v hiši, potem ga je žena pa spet nagnala k ribici, češ da hoče imeti grad z vrtovi in parki in hleve z živino in vinograde, kot ima to grajska gospoda povsod. In poslušni mož je šel spet k ribici in jo nagovoril kot prvič:

»Ribica brez imena, k tebi me pošilja moja žena;

kar ona od tebe želi, to moja želja ni!«

In tolmačil je nove ženine želje. Ribica ga je potolažila:

»Le pojdi v miru domov! Na griču boš našel lep grad in vrtove okoli in živino v hlevih in bogate vinograde!«

Doma je Martin že srečal svojo Marušo vso v svili. Mogočno se je šopirila po grajskih sobanah in ukazovala poslušnim služabnikom.

Nekaj časa je bilo mirno in zadovoljstvo je vladalo v novem domu. Pa Marušin pohlep in častiželjnost nista poznala meja in pričela je zopet siliti v moža, naj zahteva od ribice, da ju napravi za kralja in kraljico. Dolgo se je Martin upiral, slednjič pa mu je bilo večnega pregovarjanja dosti in šel je spet k bregu Save.

Pust in mrk dan je bil, pravo nasprotje sončnim jasnim dnevom, ki so mu prej tako dolgo razveseljevali srce. Žalosten je poklical ribico:

»Ribica brez imena, k tebi me spet pošilja moja žena!

Kar ona od tebe želi, to nikakor moja želja ni!«

Prikazala se je ribica v motnih valovih, nemirno je bila z repkom, poslušaje ženine zahteve, nato pa mu jezna zabrusila:

»Beži domov v svojo staro bajto!«

In nad bregom je spet zagledal svojo revno ribiško kočico in v njej objokano svojo Marušo v zakrpani obleki...

Ljudski pregovor pa pravi k temu: Kdor ni z malim zadovoljen, velikega ni vreden!

Ob brežiškem mostu sedemo na avtobus in med drevjem in zelenjem brzimo ob Krki navzgor. Srečujemo šolarje, ki hite po novo učenost v meščansko šolo onstran Save. Krasno poslopje je brežiška šola, bolj slično gradiču ali vili kot šoli.

Zavijemo čez širok, slikovit lesen most v veliko in lepo Krško vas. Tod se odcepi cesta preko starodavnega Neviodunuma, sedanje vasi Drnovo na Krško oziroma med dolenske gorice tam okoli Rake, kar smo si ogledali na zadnjem izletu. Na levem bregu Krke ostanemo do otoške Kostanjevice. Cesta se nategne kot bi jo zarisal z ravnilom. Prazna je, pot je prosta in motor kar zapoje, tako se nam mudi proti Cerkljam. Gorjanci so prav blizu. Mehko valovaje se izgublja v dolini. Na visoki ravni, ki se odraža od sinjega neba tam za Gorjanci opazimo silhueto vprežne živine, ki menda preobrača zemljo.

Cerklje se postavijo z lepimi hišami, ki so se razvrstile ob obeh straneh ceste. Zunaj vasi je šele nekaj let staro moderno poslopje z napisom »Zdravstveni dom«. Iz Cerkelj vodi pot tik pod Gorjance, ki so pičle pol ure proč v Bušečo vas, priprostemu ljudstvu dobro poznane starodavne toplice. Njene tople vrelece so poznali že Rimljani in si tudi uredili tam celo kopališče. Sledovi se najdejo. Sploh je ves oni svet med Brežicami, Krškim in Novim mestom sama prastara zgodovina. Med vasema Drnovo in Vihre pri Krškem nekdanje mesto Neviodunum, v Bušči vasi rimske toplice, med Dobravo in Grubljami pri Št. Jerneju nekdanje rimsko mesto Grucium itd. (Konec prihodnjič.)

JOŠI BRINAR

PAVLIHA IN NJEGOVE VSELE PUSTOLOVŠČINE

(Nadaljevanje.)

4. VOJNE PRIGODE

PAVLIHA KOT GRAJSKI TROBENTAČ.

Resnica stare prislovice »kakor pridobljeno, tako izgubljeno«, se je pokazala tudi na Pavlihi; njegovi tržaški beliči so bili okrogli, pa so se zato naglo poraztočili. Preden se je Pavliha zavedel, kako in kdaj, so se mu med prsti izmuzali in raztokalili, in ko je prišel na Vipavsko, je že spet imel gada v žepu. Zato je vstopil v graščini v službo, in grof ga je poslal kot glasnika in trobentača na stolp Starega gradu; tako je Pavliha postal najvišji mož na Vipavskem.

Grof je imel obilo sovražnikov in je zategadelj zdržaval na gradu veliko krdelo jezdecev in več čet oboroženih pešakov. Oborožene hlapce in vojnike so morali vsak dan dobro hraniti, in tako so včasih pozabili na Pavliho na visokem stolpu, da ni prejel nobene hrane in se je moral postiti. To je, seveda, trobentača zvitorepca zelo grizlo ter je premišljal, kako bi se stvar na boljše preokrenila.

Zgodilo se je pa nekoč, da je Pavliha spet ostal brez jedače in pijače. In prav takrat je prihrulo krdelo sovražnikov na Vipavsko ter so grofu ugrabili črede ovac in obilo goveje živine in jo odgnali preko Krasa. Pavliha je vse to pač videl, saj je slonel na lini v stolpu ter se razgledoval po dolini; toda ker ga je po črevesju vilo, ni niti zatrobil niti zaklical na pomoč.

Ko so oropanci podložniki prihiteli grofu praviti o nesreči, je le-ta brž zbral svoje oborožence ter jo je udaril za sovražniki. Pa so mimo gradu hiteč opazili, kako Pavliha na lini sloni pa se jim reži.

Ves vznemoljen mu grof zakliče: »Kaj sloniš na lini in se režiš, a ne daš glasu ne s šobo ne s trobo?«

Pavliha se odzove od zgoraj: »Brez jedače in pijače ni krika ne vika!«

»Zakaj nisi sovragov strobil?« mu je še zaklical grof od daleč.

»Saj jih ni treba šele strobiti,« se je odzval Pavliha s stolpa, »vsa Vipavska že mrgoli od sovragov, pa so vam odgnali črede ovac in rogače. Če bi vam jih še več pritrobil, saj bi še vas samega ubili... In kaj bi trobec, ko je prazen gobec!«

Grof je oddirjal s svojo vojsko za sovragi ter se prekljal in ongalil z njimi daleč preko Krasa. A Pavliha je spet zaman čakal v stolpu na kosilo.

Drugikrat pa je grof sovragom ugrabil in odgnal čredo živine; pa so na gradu drli in cvrli, kuhali in pekli, da je zadišalo po vsej dolini. Ej, tudi Pavlihi je tako prijetno v nos ščegetalo. A začel se je bati, da ga tudi tokrat pri jedači prezró in da bo moral le sline požirati. Zato je pazil in oprezoval, kdaj bo vse ocvrto in oprazeno, in ko je napočil čas kosila, je krepko zatrobil in zaklical: »Mordioo!... Sovragioo!...«

Grof in njegovi vojniki so nemudoma planili izza obloženih miz, natikali

si čelade in oklepe pa zdrveli skozi grajska vrata na plano, da se spoprimejo s sovragi. Medtem je Pavliha brž pritekel s stolpa, planil k mizi in si je nabral in naložil pečenega in ocvrtega mesa pa drugih dobrot ter jih znosil na stolp, kolikor so mu nesla pleča.

Ko so oklopnjaki in pešaki pridrli v dolino, so videli, da ni sovragov nikjer in nikoder. Zijali so in se spogledovali pa si govorili: »Trobentač nas je zbedačil. Iz gole norčije nas je iz gradu iztrobil!«

Grof je razjarjen stekel po stopnicah na stolp, zgrabil Pavliho za ušesa pa zakričal: »Si mar znorel, ka-li, teslo neumno!«

»O ne, milostni gospod! A kadar lakota in žeja pritiska, takrat tudi zvitorepec svojo zapiska!«

»Zakaj si „sovragioo!“ trobil, ko vendar o sovragih ni duha ne sluha?«

»Ker ni bilo sovraga na spregled, sem jih moral nekaj pritrobiti, gospod,« je odvrnil Pavliha; »to je moja obrt pa moja prehrana!«

»Si pač prismuk, kolikor te krije klobuk!« mu je odgovoril grof, ki mu je prva jeza že malce splahnila. »Kadar je sovražnik tu, ga ne odtrobiš; kadar ga pa ni, ga hočeš po sili pritrobiti!«

Tako govoreč ga je grof spodil s stolpa ter je nastavil drugega glasnika trobentača; Pavliho pa je uvrstil v vojaško četo med pešake.

To je burkeža močno jezilo in rad bi se bil, kakor že, iznebil vojaške suknje. Zato je vedno zaostajal, kadar so korakali na boj; zadnji je pricencal čez prag, kadar so odhajali iz gradu, prvi je smuknil skozi grajska vrata, ko so se vračali iz boja.

Pa je vprašal grof nekoč burkeža, kako to, da je vedno zadnji, ko gredo na boj, a zmerom prvi, ko se vračajo domov.

Pavliha mu odgovori: »Ne bodite hudi name, gospod grof! Ko ste vi in vaši dvorjančiči jedli in se za mizo mastili, sem jaz na stolpu lačen ždel in od dne do dne bolj slabel. Zato pa moram sedaj zadnji izza mize vstajati in prvi k obedu prihajati, da se malko odebelim in novih moči pridobim. Ko se dodobra okrepcam, vam prvi sovraga namlatim in ga še zadnji oklatim!«

Grof pa je dejal: »V vojski potrebujem korenjakov, ne požeruhov!« in je spodil Pavliho iz službe. A Pavliha je bil čisto zadovoljen in vesel; zakaj nič kaj prav všeč mu ni bilo, da bi se sleherni dan s sovražniki prekljal.

SOVRAŽNIKI SRŠENI GROZÉ RIBNIČANOM.

Pavliha jo je veselo mahal čez hribe in doline uživajoč svobodno življenje, in jo je naposled primahal na Suho Krajino blizu Dolenjske, kjer je že nekdam preživel lepa mladeniška leta. Pa mu je bušilo v glavo — šember, ko ga že vsi za norčaka imajo! — kaj, ko bi obiskal Ribničane, ki že od njega dni slovijo s svojo norčavostjo in šegavostjo.

Še uro hoda je bilo do Ribnice, ko je ugledal moža s sodcem na rami, ki je bežal čez njive in razore vseprek. Ker bi bil Pavliha rad zvedel, kaj se je novega zgodilo ta leta sèm, kar ga ni bilo na Dolenjskem, zato je poklical bežečega, naj ga počaka. Možak pa je le še bolj hitro bežal. Pavliha je skočil za njim, in je šlo kakor vihra čez kamen in brin, sodonosec naprej.

»Kaj tako drvite čez drn in strn?« je vprašal Pavliha moža, ki se je bil pravkar zvalil po tleh.

»Joj nam, prejoj!« je javkal možak; »ali ne čujete? Poslušajte vendar, poslušajte, kako boben poje in kliče na boj! Gorje, to je vojaški boben!«

Pavliha je prisluhnil in je res zaslišal, kako venomer votlo bobni in brenči: »Zum - zum - zum!... Bum - bum!... Zum - zum!«

Ko je bučanju natančneje prisluškoval, je naposled le spoznal, da se je menda sršen v sodec vjel, pa zdaj sem in tja brenči in se zaletava, ker ne more vehe najti.

»Ej prijatelj, prav imate,« je dejal Pavliha, »tudi jaz čujem brnenje vojaškega bobna. Vojska prihaja, vojska! Brž na noge pa hitiva Ribničanov klicat, da jih vojna lomast ne preseneti. Morebiti bo še toliko časa, da poberejo vsaj najdragocenejše stvari in jih spravijo na varno, preden prideró vojaške drhali!«

Možakar se je med tem pobral na noge, zadel sodec spet na rame, in novič je šla divja gonja vsevprek, a zadaj za bežečima je neprestano bobnelo in brnelo: »Zum... zum; bum... bum; zum... zum!«

Ko sta oba brzoteka dospela do obzidja ribniške utrdbe, je zaklical Pavliha svojemu tovarišu: »Vrzite sodec v jarek, da prideva prej na varno!« Mož ga je slušal, in kar sapa jima je pohajala, ko sta prisopihala do stražarja.

»Brž zapahni vrata!« sta mu velela, nato pa kričala in razgrajala po trgu, da so vsi Ribničani na vkup leteli. Strah pred vojsko je šinil miroljubnim rešetarjem v noge in v glavo. Z največjo naglico so hiteli skrivat svoj imetek in dragocenosti. Najhujša skrb pa jih je objela, ko so pomislili na lepi veliki zvon, ki ga bodo sovražniki gotovo prelili v topove in muškete, ako jim pride v roke. Neutegoma so se zato sešli občinski očetje na posvet, kaj naj ukrenejo in kakú, »takú, da bi prav b'lu«. Na posvetovanje so tudi povabili Pavliho in njegovega tovariša, ki sta prav za prav edina vedla povedati o vojni nevarnosti, ki se približuje. Na Pavlihov nasvet so naposled tako sklenili, da zapeljejo zvon vzdolž po reki, ki se je pod graščinskim obzidjem izgubljala v globok tolmun, ki se je v tistih davnih časih razprostiral na široko ter tvoril obširno jezero.

Tam so zaveslali daleč od brega in so zvon potopili v veliko globino. Kadar vojna mine, tako so modrovali, pa pridemo spet in dvignemo zvon iz vode.

»Büzarona, pa kako bomo našli takrat to mesto, kjer smo zvon potopili?«

»Ej, nič lažjega kot to; le ne belite si s tem glave!« jih potolaži Pavliha, pa odpre svoj pipec in napravi v rob čolna globoko zarezo. »Lejte, natančno pri tejle zarezi smo spustili zvon v vodo. Kadar nevarnost mine, kar pripeljite se na jezero in pod zarezo najdete zopet vaš zvon!

Ker so minili že dnevi in tedni, a o vojski od nikoder sluha ne duha, so Ribničani odveslali na tolmun, da bi potegnili zvon na suho. Res so srečno našli zarezo v čolnu, ne pa tudi potopljenega zvona. In še danes bi prevarani Ribničani ne imeli zvona, ako bi ne bili toliko iztržili za »süho robo« in si kupili novega.

(Dalje.)

Po Johnu Hagenbecku — ZAVRL ALBIN:

SKOZI SUEŠKI PREKOP IN RDEČE MORJE

o silnem viharju v Biskajskem zalivu smo v dokaj ugodnem vremenu po Sredozemskem morju pristali v Port Saidu.

Port Said leži na meji dveh svetov. Tu se stikata ob veliki morski poti vzhod in zapad. Ko se zapelje ladja med velikimi pomoli mimo spomenika Ferdinanda Lessepsa, stvaritelja velikega prekopa, počasi v pristan in ko splava naš pogled čez strehe belega mesta v razžarjeno in v tisočerihih barvah lesketajočo se egipčansko ravan, objame človeka občutek: tu je konec Evrope, objel nas je drug svet, pestri in tuji jugovzhod, svet naših sanj. Vsa-

kdo, ki je to le enkrat doživel, pozna izpremembo, ki jo začuti vsak Evropec. Ali ta izprememba ni samo zunanja, ko zamenjamo običajno toplo nošo s svetlo, zračno tropsko obleko ter čepico s tropsko čelado — ne, tudi v notranjosti postanemo drugačni, čutimo vpliv druge okolice, kjer imamo kot »beli gospodari« čisto drugačno veljavo kot v Evropi. Veliki svet tam zunaj ima svoje posebne zakone, a tudi svoje prostosti, ki pa zahtevajo od omikanega človeka mnogo samozatajevanja in čuta za odgovornost.

Ko se je naš parnik ustavil v Port Saidu, da naloži premoga in popravi precejšnje poškodbe po viharju, sem se potopil z veliko slastjo v bujni mestni vrvež. Ravne ulice napravijo na gledalca vtisek čisto modernega mesta, ki je nastalo v šestdesetih letih preteklega stoletja, ko se je gradil Sueški prekop. Port Said bi s svojimi 60.000 prebivalci brez prekopa ne mogel obstojati, saj živi samo od te velike umetne vodne poti in njenega ogromnega prometa.

Ob pristanu stoje razen velikanskih upravnih poslopij Sueške družbe in carinaren najrazličnejši konzulati, ladijske agenture, hoteli in trgovske hiše. V bližnjih ulicah najdeš v malih in velikih prodajalnah neznanske množine najraznovrstnejših predmetov, ki jih potniki potrebujejo ali jih kupujejo za spomin ali »odpustke«. Precejšen del prebivalstva Port Saida živi samo od dobre volje tujcev in njih želje po zabavanju. Pomisliti pač moramo, da imajo potniki, zlasti oni od vzhoda, več tednov pomorske vožnje za seboj in kaj radi izrabijo pičlo odmerjene ure, da si po kopnem nekoliko razgibljejo ude po raznih gostilnah in zabaviščih. Vsa taka in slična podjetja so izključno v lasti Grkov in Levantincev, ki seveda okoliščine temeljito izrabijo. Zlasti ugodno je zanje, če ladje ponoči pristanejo in zjutraj zopet odpotujejo. Tedaj namah ožive ulice, odpirajo se kavarne, bari, prodajalne.

Prevoz skozi 160 km dolgi Sueški prekop traja najmanj 15 ur, kajti ladjam ni dovoljeno naglo voziti. Parniki, ki nimajo svojih žarometov, smejo voziti skozi prekop le podnevi; zato rabijo pač mnogo več časa. Med temi je bil tudi naš mali, docela zastareli parnik. Tako sem imel dovolj prilike, da sem opazoval to ogromno delo inženjerske umetnosti, kakor tudi pokrajinske slike ob obeh straneh prekopa, ki so kljub svoji enoličnosti silno privlačne. Dežela je docela ravna in večji del puščava. Kaka razlika je med življenjem na parniku, ki počasi reže mirno gladino, ter med veličastno in praznično samoto puščave, tonečo v najkrasnejših barvah; kaka razlika med Evropci na krovu in svetopisemskimi postavami, ki delajo ob kanalu in tu

žive še danes kakor pred 2000 leti! Zlasti so me zanimala celinska jezera, ki jih je presekala kanal, kajti na nasipinah teh plitvih voda se vidijo ogromne jate močvirnikov, kakor pelikanov, flamingov i. dr.

Ob izhodu prekopa, kjer prehaja v Rdeče morje, leži mesto, ki je dalo prekopu ime, namreč Suez, ki se pa niti po velikosti niti po pomembnosti ne more meriti s Port Saidom. Ladje se tu le malo časa ustavljajo. Od tu odhajajo v Rdeče morje, najprej v ozki Sueški zaliv, ki loči egiptovsko celino od polotoka Sinaj. Obale ob obeh straneh so gole in puste. Jasno se vidi mogočna gorska grmada Sinaja z 2300 m visokim vrhom Džebel Musa, raz katerega je prerok svojemu ljudstvu oznanil 10 zapovedi gospodovih.

Kakor hitro priplujemo mimo južnega rta Sinajskega polotoka, smo v odprtem Rdečem morju, ki ga tlači skoraj vse leto neznosna vročina. Svoje ime je dobilo po rdečkasti barvi, ki jo tvorijo tu in tam nastopajoče ogromne kolonije brezštevlnih praživali, posamezne vidne le pod mikroskopom. Glede vročine je pa pomniti, da se zelo različno občuti. To je odvisno od tega, ali jadramo z vetrom ali proti njemu. Na svojih potovanjih med Evropo in Južno Azijo sem nešteto krat prepotoval Rdeče morje. Kadar smo pluli proti vetru, sem občutil temperaturo naravnost prijetno. Drugič pa zopet, zlasti v brezveternih dobah, mine veselje tudi tistega, ki je navajen tropske vročine. Dan in noč smo imeli na krovu enakomerno toplino 40°, pa tudi v spodnjih prostorih ni bilo dokaj bolje. K temu moramo še prišteti dejstvo,

da je zrak nad Rdečim morjem prenasičen vlage, kljub temu, da v vsej pokrajini skoraj nikdar ne dežuje; in vlažna vročina se občuti, kakor znano, mnogo huje od suhe. Tedaj odpovedo celo kurjači, ki so vajeni velike vročine, in nadomestiti jih je treba s Somalijci, Arabci in južnimi Kitajci. Kopeli ne osvežijo človeka prav nič, kajti voda je topla kot zrak. Mimo tega povzroča topla, slana morska voda neprijeten in oduren izpuščaj, ki se pojavlja zlasti pri novincih. Včasih tako žge, da bi si človek potrgal obleko s telesa. Često se dogodi, da skoči kurjač ali strojnik v hipni zmedenosti čez krov v valove, kjer išče in tudi najde smrt.

Nad vse čudoviti so v Rdečem morju svetlobni pojavi. Horizonta sploh ni videti, morje in nebo prehajata brez ostre meje drug v drugega. Bela soparica, ki obdaja vso ladjo, leži na svinčenosivih valih in vnema oči s svojo bleščečo se svetlobo. Človek ima občutek, kot bi se z ladjo vred ne gibal niti na vodi niti v zraku, temveč v neki tajinstveni snovi, ki ji pa nedostaje vsaka zemeljska snovnost. V tem nenavadnem ozračju se oprime duše, ki jo premaga sončna žega, polagoma neko bolestno stanje — pol spanje, pol bdenje. Človek se dokoplje komaj do najmalenkostnejših opravil, da si menja obleko ali čita kako knjigo. Šele ponoči lahko nekoliko prosteje zadihla in uboge, po neizmerni dnevni luči izmučene oči občutijo noč kot odrešenje. Z neba pa svetijo skozi čisti in jasni zrak migljajoče južne zvezde v brezkončnem številu.

Oddahnil sem se šele, ko se je po enem tednu pokazala ob jugozapadni obali Arabije po svoji kavi slovita Moka z mnogimi minareti in džamijami. Naša ladja je zaplula kmalu mimo angleškega skalnatega otočiča Perim v ožino Bab-el-Mandeb (vrata solz), ki tvori med arabsko in afriško obaljo zaključek Rdečega morja in predstavlja z vhodom v Adenski zaliv začetek Indijskega oceana. Hladni vetrovi pripihajo tu gor, više se dvigajo valovi in ognjena peč Rdečega morja ostaja za nami. Poživljena in blažena vsrkavajo pljuča hladni zrak odprtega oceana.

Za kratek čas smo se ustavili v Adenu in med tem, ko je ladja prevzemala premog, sem uporabil priliko, da sem si brzo ogledal mesto in bližnjo okolico. Aden je, kakor znano, močno utrjeno oporišče angleške pomorske sile in je važen člen v silni verigi njenih kontrolnih postaj na južnoevropsko-južnoazijski poti: Gibraltar - Malta - Sueški prekop - Perim - Aden - Colombo - Singapore. Toda vsekakor je jako dvomljivo razvedrilo za Evropeca, živeti v tem po soncu razžarjenem, pustem skalnatem gnezdu, ki je brez vode; zato se pač angleški vojak najbolj boji te zapuščene garnizije, kjer v nekaterih letih ne pade niti kapljica dežja na zemljo. V bližini mesta so radi tega postavili velikanske vodnjake, kamor se steka vsa voda iz bližnjih gora, da se tudi kapljica te tako dragocene tekočine ne izgubi. Ker pa trpi mesto kljub temu na nedostatku pitne vode, so pričeli destilirati morsko vodo, iz katere napravljajo ogromne množine umetnega ledu, ki ubogim trpinom lajša najhujšo vročino.

Krepko je pihal pasat, ko je južnoarabska obala polagoma izginjala za nami. Še enkrat zagledamo košček kopnega — gorati otok Sokotro, ki je neprestano zavil v soparico ter leži pred afriškim rtom Guardafin in je — skoraj bi rekel samoumevno — angleški. Mornar ne ljubi bližine Sokotre, kajti tu divjajo često pogubni viharji. Naposled izgine tudi ta poslednji kos kopnega in obdaja nas spet samo morje...

M L A D I N A P I Š E

TORI LJUBO, mešč. šola, Trbovlje:

SKRITO OKENCE MOJE MLADOSTI

V duhu zrem pred sabo naše, oziroma konzumsko dvorišče, kjer sem preživel svojo rano mladost.

Na strehi čepe golobi; žlebovi in strehe so nastlane z njihovimi odpadki. Dvorišče pred mano je prepreženo s tračnicami, med katerimi so trohnele deske, ki so mi služile za »aerodrom«. Za letalo sem imel staro trokolo, na katerega so sedali rudniški hlapci in mi ga zamazali. Pod Jurčetovo težo se je nekoč zrušilo moje motovilo. Nasproti konzuma je čez »aerodrom« visela streha. Moja želja in obenem moja deveta dežela je bil žleb te strehe. Pri igri sem pometal dosti žog vanj, marsikatero puščico mojega loka je vseboval; kar sem vrgel v zrak, je v mojo žalost obtičalo tam notri.

Pod to streho je bilo skladišče za slanino in mesne izdelke, na levo pa hladilnica. Hladilnico so zgradili šele pred nekaj leti. Prej je bila tam rudniška mlekarna. Spominjam se še, kako so rudarske žene stale v dolgih vrstah in čakale, da je hlapec Urh odprl mlekarno.

Ta stavba se je povišala v skladišče, kjer so bili cvetlični lončki, latvice, opeka in podobna ropotija. Tu so bila moja skrivališča, tu sem pričakoval strahov, tu so bili »skriti moji« »zakladi« ... Pod temi skladovnicami so bili kurniki; mi smo imeli tu nekaj časa zajce. Bili so lepi beli zajci, katere smo našli neko jutro mrtve.

Nasproti tega skladišča je bilo skladišče za olje, kis, mast, krompir in kvas. Tu notri sem večkrat sedel na vrečah in gledal klopce, ki so nosili vreče krompirja in moke iz vagonov v skladišče. Prostori so bili temni, luč, ki je prihajala skozi zamrežena okna je dajala malo svetlobe. Tehnice, vozičke in priročne samokolnice je pokrivala vlaga. Med sodi za olje so imele mačke svoje latvice, vedno polne mleka. Teh živali nisem trpel, čeprav so čvale skladovnice pred podganami. Če si šel po vegastih stopnicah, si prišel do vhoda v skladišče za koružo, moko, fižol in jabolka. Venomer sem hodil s hlapcem Urhom, in čudno, vedno, ko sem odhajal, sem našel v žepu kakšno jabolko, oreh in tudi vmes kako figo. Tudi po koruzi sem se valjal, tako da sem bil često prašen, ko so me poklicali k večerji. Ob koncu dvorišča je bila pralnica. Tu sem poslušal brezkončno klepetanje naše služkinje s sosedovimi. Na levo je držala pot k potoku. V tem potoku sem iskal vse, kakor Cankar v svoji »enajsti šoli pod mostom«. Gledal sem s kupov pepela na krvave pene — znamenje, da mesar kolje. Ob nekem takem raziskovanju sem se pošteno urezal, da se mi je dolga leta poznala brazgotina na nogi. Visoka lesena stavba brez vrat je bilo skladišče praznih zabojev. Te ponosne »stavbe« zabojev so se mi zdele kot velemesto s svojimi nebotičniki.

Na strehi sem opazoval vrvenje v šoli in sončni zahod. Zraven pa je čepel maček in predel. Sonce se je svetlikalo v prašnih šipah sosednega skladišča, golobi so grulili. Nekje višje pa so se pozibavala akacijeva drevesa ... To je bil moj svet. Da — lahko rečem — moj svet. Povsod Ljubo, vse Ljubo, vsega kriv Ljubo.

Leta —, šola —, dolžnosti —, materina smrt —, so me prisilile, da sem zapustil »aerodrom«, skladišča, potok, podstrešje in vozičke.

Bilo je — pa ne bo več!

SPOMIN NA TREBUŠNIKA

Moj oče je bil upravitelj v Podbrdu ob Bači na Tolminskem. Bil je dober znanec poštarja in gostilničarja Ivana Torkarja. Nekega dne pošlje Torkar po očeta, češ da naj pride malo k njemu, da ga neka znana oseba čaka. Ker je očeta zanimalo, kdo bi utegnil to biti, se je povabilu odzval. Ko je prišel v gostilniško sobo, presenečen obstane, ker je zagledal za mizo med znanci tudi zelo debelušatega gospoda, ki je prisotnim nekaj živahno pripovedoval. Gostilničar pelje očeta k debeluharju in mu ga predstavi. Debelušasti gospod ni bil nihče drugi nego Trebušnik, kakor so ga splošno nazivali. Očeta je zelo razveselilo, da je spoznal tega Triglavskega junaka, ki ga je opisal pisatelj Mlakar v črtici »Trebušnikova hoja na Triglav«.

Bil je plečate postave, velikega trebuha in še večjega humorja. Kar je spregovoril, je bilo smešno, a obenem tudi jedrnato. Izpod odpete srajce so se bahala njegova mogočno vzbočena prsa. Na glavi je imel lovski klobuk z izzivajočim krivčkom. Sicer je pa bil že star znanec Podbrdčanov. V razgovoru z njim so se moj oče in drugi tako smejali, da so jim kar solze tekale.

Izpraševati ga ni bilo treba veliko, ker je po večini kar sam izpraševal in odgovarjal. Med očetom in njim se je razvil pogovor o hoji na Triglav. Pripovedoval je približno isto, kakor je bilo popisano v že prej navedeni črtici. Seveda je tudi tu pa tam kakšno smešno pridjal. Vprašal je očeta, kako se mu godi v Podbrdu, češ, da so Podbrdčani strašno trmasti ljudje, ravno tako kakor Matevž Torkar, svak Ivana Torkarja, glede prodaje kobile. Trebušnik se je namreč tudi bavil s prekupčevanjem konj. Rekel je mojemu očetu, da ako so Podbrdčani tudi proti njemu tako trmoglav, kakor je Matevž Torkar glede prodaje kobile, potem, da ga pomiluje, da je v Podbrdu. Med pitjem okusnega Vipavca je pravil mnogo dovtipov in šal, med temi tudi o Hahlejevi repatici, o kateri pa ne morem poročati, ker pravi oče, da je samo za ožje omizje. Trebušnik je bil jako zabaven človek, mirne krvi, neobčutljiv, neprepirljiv — v kratkem velika dobričina. Končno se je moj oče poslovil. Popoldan pa je napravil Trebušnik s Torkarjem poskusno vožnjo s kupljeno kobilo. Moj oče ju je slučajno videl, ko sta se peljala v kareti mimo šole proti Hudi južni. Oče se je kar prestrašil, ko ju je videl kako sta drvela in voz je bil tako nevarno nagnjen na Trebušnikovi strani, da je oče mislil, da se bosta vsak čas zvrnila v Bačo. Potem ga moj oče ni več videl, pač pa se je večkrat z domačini razgovarjal o nepozabnem Trebušniku, ki je bil nato baje kmalu močno zbolel. Ker je kmalu nato tudi moj oče odšel iz Podbrda, kamor je Trebušnik tako rad zahajal, je seveda redko kedaj še slišal kaj o njem. Končno je v nekem časopisu čital, da je umrl.

KRITIČNI PRETRES „RAZOROV“

Dečki se navdušujejo za Sicherla in bi želeli več o športu, deklice pogrešajo snovi iz gospodinjstva in ročnih del.

Mnogi bi radi, da se prva stran posveti našim velikim možem, tudi genije drugih narodov bi radi spoznali.

Zanimali bi nas potopisi, zlasti po Jugoslaviji in morju.

Nekaterim se zdi preveč slik, a ti so v manjšini. Pač pa bi nam bilo vseh več ugank in zabavnega čtiva, s čimer nas bo sedaj menda zadovoljil Brinar.

Tudi bi radi kotichek, kjer bi se pogovorili z Vami, gospod urednik, o naših jezikovnih prispevkih.

Nekateri pogrešajo esperanto in spise iz prirode (Herfort).

Vodilna povest nam je všeč; ne želimo pa, da se nadaljuje v prihodnjem letniku.

Tudi smo mnenja, da je na platnicah preveč snovi, ki jo je škoda, ko pride pri vezavi proč. Na ovojju naj bi bile morda samo uganke in pogovori z urednikom.

Sicer pa je naše skupno mnenje, da so »Razori« praj prijeten in primeren list za današnje mladino, ker upoštevajo naše težnje in nam skušajo nuditi to po čemer najbolj žejam. Nekoliko preurejeni pa bi nam bili še ljubši, zlasti, ker jih nameravamo po možnosti naročevati še po izstopu iz meščanske šole.

IV. razr. mešč. šole v Trbovljah.

G O S P O D I N J S T V O

PLETENO POHIŠTVO. Odkar je pri nas razvito pletarstvo, imajo mnoge kmetijske hiše stole, mizice in košare pletene iz vrbovih šib. Ako se ti taki predmeti zamažejo in porumene, jih osnažiš takole: Naredi močno milnico brez sode. S to milnico pohišstvo krtači in ga potem izperi z vročo vodo. Nato posiplji vrbje z žveplenim prahom in pusti, da se posuši. Nazadnje odstrani še žveplo s čisto mehko krtačo.

* **LEP PORCELAN,** ki ima zlate ali barvaste okraske, pomivaj v vodi brez sode. Soda bo kmalu razjedla vse okraske in risbe na posodi.

GLAVNIKE moramo večkrat oprati. Namочи jih v vodo, v katero si vlila malo salmijaka. Potem izperi s čisto vodo.

KAKO OPEREŠ SVILENO RUTO? V dve posodi pripravi deževnice in v vsako izmed obeh vlij nekoliko špirta. Ne namakaj več rut skupaj, nego operi vsako posamezno. Ruto naglo namili z dobrim milom in jo operi v obeh za to pripravljenih vodah. Nato jo uravnaj v belo, čisto ruto, zvij skupaj in pusti nekaj časa zvito. Potem jo zlikaj z neprevročim železom.

Operesh jo pa tudi lahko na sledeči način: V liter vode vmešaj dva rumenjaka. Ruto v tej vodi izperi in v čisti vodi dobro preplakni. Potem jo uravnaj v čisto ruto in zlikaj kakor zgoraj.

UMIVANJE POSODE. Kar čudno je, kako malo je gospodinj in služkinj, ki bi znale pravilno pomivati posodo. Slepi, odbiti kozarci in steklenice, mastni krožniki, razpokane sklede polnijo omare in to le radi tega, ker posode pravilno ne umivajo. Zares čisto in blestečo posodo bomo imeli le tedaj, ako jo bomo umivali v tako vroči vodi, kolikor je še strpi roka. Tudi voda za izplakovanje ne sme biti mrzla ampak vroča. Čim bolj je posoda mastna, tem bolj vročo vodo moram imeti in jo tem večkrat menjati. Nekatere gospodinje pridenejo vodi za pomivanje bele posode sodo. To je priporočati samo izurjenim rokam. Posoda se v vodi zares čisto umije, postane pa tako gladka, da kaj lahko zdrči iz rok. Vodi za belo posodo smemo le tedaj primešati sodo, če nima okrasov in pozlačenih obrobkov, ker soda iste kaj hitro izpere. Velika in zelo razširjena je napaka, zložiti vso posodo naenkrat v škaf, oziroma v skledo. Tu skoraj ni mogoče drugače umiti posode, kakor da jo obtolčemo. Posoda dobi tudi razpoke, če prenažno menjavamo toploto. Nekatere gospodinje vlijejo na poln škaf posode krop in ker v kropu ne morejo pomivati, vlijejo čez posodo mrzlo vodo. Nimamo tako močne posode, ki bi dalj časa zdržala tako naglo izpremembo

Prvi pomladni pozdrav.

Prviklicarji pomladi, belizvončki so že privabili sto in sto drugih cvetk na božje sonce. In še pozdravljajo in kličejo deco:

„Zdrava razcvetna pomlad! Zdrava prelest-na mladost!“

toplote, zato počí in postane nerabna. Druga napaka je, nakopičiti že umito posodo v škaf, oziroma v skledo. Na dno se zloži navadno posoda iz porcelana in potem vedno težja, nazadnje včasih še celo lonci. Ni čuda, če odleti kak roček, če se prekoljejo krožniki in okrušijo sklede ter se tako oškoduje in izprazni omara. Za zbrisanje posode rabimo rute, ki morajo biti vedno čiste. Saj tudi ostanejo čiste, če je posoda čisto pomita; loncev brisati z ruto pa sploh ni potrebno; zadostuje, ako čisto pomite in splaknjene poveznemo čez poleno na še topel, ne prevroč štedilnik. Lonce je najbolje umivati z milom in le tam, kjer je zares umazan, s pepelom ali s peskom, ki pa ne sme biti oster, ker s preostrim peskom preveč zdrgnemo posodo. Tudi v vroče lonce ne smemo nikdar vlti mrzle vode in nasprotno v mrzle, posebno pozimi v ledenomrzle, ne vroče vode. Pri modernih mizicah za umivanje posode najdemo vso pripravo, ki olajša delo in ohrani posodo. To lahko doseže gospodinja s čisto priprostim sredstvi, ki si jih lahko pripravi sama. Le malo pazljivosti je treba.

TUDI V STANOVANJA POMLADI! Že diši po pomladi, pravimo. Sneg kopni, svež, mlačen veter piha, sonce je že kar toplo. Iz zemlje vstaja novo življenje, prerojenje, zdravje. Zunaj je sonce, zunaj je zrak, zunaj je svetloba! Ali naj naši domovi ostanejo mrzli, zatohli, temni, kot so žalibog bili vso dolgo zimo? Ne povsod, toda v mnogih naših domovih se vso dolgo zimo niso odprla okna na stežaj, se ni pustilo, da bi sveža burja prepihala kote in izgnala iz stanovanj vlago in pokvarjeni zrak. Storimo to sedaj. Odprimo okna, odprimo vrata, da pride k nam pomlad in zdravje. Sedaj, ko še ni dela zunaj na polju, ki naše gospodinjje najbolj ovira, da se ne morejo bolj posvetiti stanovanju, sedaj se posvetimo našim domovom. Pustite, naj močan prepih večkrat pomete vse vaše sobe in shrambe, odgrnite zavese, da posije sonce v vse koticke, kjer se je vso dolgo zimo pasla vlaga in rodila v sebi nešteto bolezenskih kali! Iznesite na veter in sonce vašo in vaše družine posteljnino, da se presuši, odda svojo zatohlost in se nasrka sonca, ki umori vso nesnago, vse bolezenske klice. Počistite vaša stanovanja z metlo in krtačo, z vodo in milom, da bo zadihala v njih snaga in svežost, ki je pozimi pri najboljši volji ni moglo biti v dovoljni meri.

(»Gruda.«)

Največja skakal- nica sveta.

Podjetni sportniki so zgradili pod vodstvom inženjerja in sportnika Bloudeka v Planici pri Ratečah na Gorenjskem kar tri skakalnice. Največja med njimi je tudi največja na svetu in prirejena za skoke do sto in več metrov. V nedeljo, dne 15. marca 1936. so bile v Planici velike tekme, ki so se jih udeležili tudi tekmovalci iz drugih držav. Prišli so tudi Norvežani, ki se pa radi malenkostnega vzroka niso udeležili tekmovanja.

Kmalu po dokončanem dopoldanskem tekmovanju se je sestel sodniški odbor pod vodstvom vodje avstrijske ekipe ing. Bildsteina, ing. Mahačka (ČSR) in g. Jeleniča (JZSS). Rezultati so bili sledeči:

1. **Josip Bradl** (213·6 točk),
2. **Gregor Höll** (208·6 točk),
3. **Rudolf Rieger** (203·7 točk),
4. **dr. Harald Reinl** (198·5 točk),
5. **Franc Aschenwald** (195·9 točk) vsi Avstrijci,
6. **Jean Lasseur** (188·9 točk), Švica,
7. **ALBIN NOVŠAK** (188·8 točk), Jugosl.,
8. **Rudolf Vrana** (179·2 točk) ČSR,
9. **Gustav Maier** (178·2 točk), Avstrija,
10. **Jan Lukeš** (175·7 točk), ČSR,
11. **Franc Pribošek** (174·9 točk), Jugosl.
12. **Oldřich Budiarek** (151·5 točk), ČSR.

V tekmi izven konkurence je napravil Avstrijec **Josip Bradl** najdaljši skok **101 m** ter s tem postal svetovni prvak. Naš najboljši skakač **Albin Novšak** pa je presegel vse jugoslovanske rekorde in skočil **89·5 m**, kar je doslej doseglo le malo svetovnih tekmovalcev.

ALBIN NOVŠAK

je skočil 89·5 m.

Krasen skok FRANA PRIBOŠKA. Na sliki je dobro videti njegov krasni stil, ko je skočil 77 m daleč.

JOSEF BRADL

Darila zmagovalcem
v tekmah na Planici

Za tekme na Planici so bili darovani med drugim kra-
sni pokali (častne čaše).
Na sredi je n. pr. pokal
bana dravske banovine. Ni
pa tu najlepšega pokala
N. V. kralja Petra II. To
darilo bo prehajalo začasno
na posamezne zmagovalce,
dokler ga ne bo stalno do-
bil večkratni zaporedni
zmagovalec.

NAŠA MESTA

(Priobčil M. K.)

I	II	
1		Pokraj. v Perziji
2		začimba
3		gozdič
4		luknja, presledek
5		zelo (srbohrv.)
6		odsev

Izpolni lik, kakor ti kaže legenda, z naslednjimi
črkami: A A A A A B D E E E F G I J K
L L L M M N O O O R R S S S T V V Z Z
Navpična vrsta I ti da ime mesta v savski ba-
novini, vrsta II pa bližnje gorovje.

PRETVORNICA

(M. K.)

I.	II.	III.
RIŽ	NOVICA	Vas na Gorenjskem
LEČA	VIZIR	Odrešenik
ČAR	VINO	Stopinja temperature
PILOT	ANA	Tropska žival
TEREN	LIRA	Slovstven, književn
TANGO	INA	Hči Ojdipova
BROD	DIVNO	Mikroskop
SANJE	MATI	Pomilostitev

Tvori iz črk besed pod I, in II, besede pomena III.
Začetne črke teh novih besed od zgoraj navzdol
ti dajo imeni dveh staroslovanskih boginj.

ZEMLJEPISNA UGANKA

(M. K.)

55° 45'	sev. širine	37° 37'	vzh. dolžine
51° 30'	"	0° 5'	zah. "
38° 53'	"	77° 1'	"
47° 30'	"	19° 7'	vzh. "
44° 25'	"	26° 6'	"
41° 54'	"	12° 30'	"

Začetne črke imen dotičnih držav, ozir. skupine
držav, v katerih najdeš ta mesta, ti dajo od zgo-
raj navzdol ime mladinskega lista.

POSETNIKA

(Sestavil Ocvirk Vasilij, Vič.)

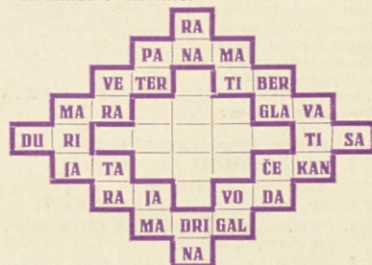
NEŽA KINJIC

V.

Kaj je ta gospa?

REŠITEV ZLOGOVNE KRIŽANKE

za marčevo številko.

PREPLETANKA

Vodoravno: 1. Škrjanec, 2. menišek,
3. plamenec, 4. žličarka, 5. bregulja, 6. ko-
librij, 7. jerebica, 8. albatros.
Navpično: 1. brinovka, 2. kukavica,
3. kanarček, 4. srakoper, 5. štoklja, 6. kor-
moran, 7. gorščnik, 8. govnačka.

ENAČBA

GREben GORa ČIČarija GREGORČIČ

POSETNIKI

Predsednik Jadranske straže
Varuh javnega mira

V Jugoslaviji izidejo nove znamke za zimsko pomoč
v znesku 3.50 in 1.50 Din. Slika predstavlja mater
z otroki na zasneženi poljani.